Archive of SID.ir

https://amf.ui.ac.ir

Journal of Asset Management and Financing
E-ISSN: 2383-1189
Vol. 10, Issue 2, No. 37, Summer 2022, p 23-52
Received: 27.10.2021 Accepted: 20.04.2022

Research Paper

Identifying the Effective Factors of Corporate Governance and Disclosure and Transparency in Assessing the Quality of Financial Statements in Selective Iranian Banks through Fuzzy Delphi Method

Khaled Sheikhi
Ph. D. Student Accounting, Faculty of Management, Tehran North Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
khaled.sheikhi@iaum.ac.ir

Mehran Matinfard *
Assistant Professor Accounting, Faculty of Management, Tehran North Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
m_matinfard@iau-tnb.ac.ir

Ali Saeedi
Associate Professor Financial Management, Faculty of Management, Tehran North Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
a_saeedi@iau-tnb.ac.ir

Mohammad Hassani
Assistant Professor Accounting, Faculty of Management, Tehran North Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
m_hassani@iau-tnb.ac.ir

Abstract
The purpose of this study was to identify the effective factors of corporate governance and disclosure and transparency in assessing the quality of financial statements in selective banks in Iran. This research was based on a mixed qualitative-quantitative method with an exploratory approach. The study population included a group of financial and banking experts, who were selected through snowball sampling. In this study, which was performed through two panels, the Fuzzy Delphi method was utilized. Finally, according to the financial and banking experts' opinions, 12 factors related to corporate governance and 22 factors related to disclosure and transparency were found to be effective in assessing the quality of financial statements in the banks. The results revealed the highest levels of agreement for the type of independent auditor's report in the category of corporate governance and important facilities and macroeconomic commitments in the category of disclosure and transparency among the experts.
Keywords: Quality of Financial Statements, Corporate Governance, Disclosure and Transparency, Fuzzy Delphi, Banking Industry.

Introduction

The special operations and characteristics of Iranian banks, such as very high leverage, different corporate governance structures, less transparency in information, and a bank-oriented economy, have made the accounting and financial reporting of banks different from those of other businesses. For this reason, users of the financial statements of banks need information to help them assess the financial conditions and performance of the banks and their related risks. Challenges and problems in the country's banks, such as frozen assets, loss of some branches of the banks throughout the country, and low capital adequacy of most banks, have had a negative impact on the quality of financial statements and caused the users' concern about them. Therefore, improving the quality of financial statements is very important. This issue requires improved disclosure and transparency, while achieving transparency depends on the establishment of effective corporate governance mechanisms. For the first time, the effective factors of corporate governance and disclosure and transparency that were useful in assessing the quality of financial statements in banks were identified based on the environmental and financial conditions of Iran.

*Corresponding author
Sheikhi, Kh., Matinfard, M., Saeedi, A. & Hassani, M. (2021). Identifying the Effective Factors of Corporate Governance and Disclosure and Transparency in Evaluating the Quality of Financial Statements in Iranian Banking System through Fuzzy Delphi Method. *Journal of Asset Management and Financing*, 10(2), 23-52.

2383-1189 / © 2022

This is an open access article under the BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

http://dx.doi.org/10.22108/AMF.2022.130183.1692 https://dorl.net/dor/20.1001.1.23831189.1401.10.2.1.1

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Method and Data

This research was conducted in two stages. In the first stage, the effective factors in assessing the quality of financial statements in Iranian banks were extracted by studying the theoretical literature, articles, guidelines of the Basle Committee on Banking Supervision, circulars, instructions of the Central Bank of Iran, and Securities and Exchange Organization of Iran. Following the extraction of the initial factors, 5 initial qualitative interviews with experts were conducted to verify and ensure the work and the identified factors were classified into the two sub-categories of corporate governance and disclosure and transparency with their help and consultation. The Fuzzy Delphi technique was then employed to reach group agreement among the experts and ensure the accuracy, precision, applicability, and comprehensiveness of the identified factors.

Findings

The results of the implementations of two Fuzzy Delphi panels and the related analyses showed that the factors related to corporate governance received the experts' average agreement of 75%. The factors of independent auditor's report, report on internal controls governing financial reporting, and independence of the members' financial and accounting expertise of audit committee with 86, 81, 80% of votes gained the highest levels of the experts' agreements, respectively. The other factors of corporate governance got the lowest levels of the experts' agreements (64%) due to the existence of a non-receivable recognition committee. Furthermore, the findings showed that the factors related to disclosure and transparency received an average level of the experts' agreement (77%). The highest amount of their agreement was obtained for reporting and disclosing important loans and macroeconomic commitments (84.4%), disclosure of the related party transactions (83.7%), and disclosure of forbearance loans (82.7%). Finally, the factor of reporting and disclosing the sources and uses of Qarz al-Hasna deposits received the lowest rate of the experts' opinion (68.4%).

Conclusion and discussion

Following initial identification and screening using the Fuzzy Delphi method, 12 factors of corporate governance and 22 factors of disclosure and transparency were identified and introduced as the important and priority factors for assessing the quality of financial statements of selected Iranian banks. Based on the experts' opinions and statistical analyses, the independent auditor's report and the disclosure of important loans and macroeconomic commitments were the most effective factors from among the factors related to corporate governance and those related to disclosure and transparency for assessing the quality of financial statements in the Iranian banks, respectively. The other factors approved by the experts gained the next levels of agreement. The findings showed that adherence to corporate governance mechanisms, as well as disclosure and transparency in financial statements information, had strongly favorable impacts on the quality evaluation of financial statements in the Iranian banks, thus making financial information useful and providing stakeholders' assurance with this information. According to the findings of this study, the Central Bank of Iran should pay close attention to the factors mentioned in this study, while developing self-regulatory policies. Also, with the development of the regulation process, the banks are required to comply with the mentioned factors. Additionally, the Central Bank should incorporate a quality evaluation unit for independent financial statements into its supervisory body. It is suggested that the Auditing Organizations consider these criteria in their accounting standards committees so as to develop accounting standards. Finally, bank auditors should use the factors discovered in this research to evaluate the quality of financial statements in their analytical reviews and pay more attention to the disclosure and transparency of these factors in their investigations.

References

Abernathy, J. L., Beyer, B., Masli, A., & Stefaniak, C. M. (2015). How the source of audit committee accounting expertise infiuences financial reporting timelines.*Current Issues in Auditing*. 9(1):1-9. https://doi.org/10.2308/ciia-51030.

Almaghzom, A., Hussainey, K., & Aly, D. (2016). Value relevance of voluntary risk disclosure levels: evidence from saudi banks. *Accounting &Taxation*. 8(1): 1-25.

AbdollahiPour, M. S., & Botshekan, M. H. (2021). Solutions for financial restructuring in iranian banks. *Asset Management and Financing*.8 (4):1-20. https://dx.doi.org/10.22108/amf.2020.119436.1473. (In Persian).

Accounting Standards Committee. (2007). Disclosure of information of related parties, standard accounting No: 12. Tehran: Audit organization. (In Persian).

Ahmadi, M. R., Ahangari, A., & Hajeb, H. R. (2019). Investigating the simultaneous effect of corporate governance and audit quality on earnings quality with the mediating role of capital structure and financial performance. *Asset Management and Financing*. 7(1): 83-102. https://dx. doi. org /10.22108/ amf.2018.111931.1274. (In Persian).

Akeju, B. J., & Babatunde, A. A. (2017). Covernance and financial reporting quality in nigeria. *International Journal of Information Research and Review*.4 (2):749-753.

Azar, A., & Faraji, H. (2010). *Fuzzy Management Science*. Tehran: Mehraban Publication. (In Persian).

Banker. (2021). Two thousand bank branches are at a loss. https://banker.ir/cnt-269445.

Badri, A., & Zamanzadeh, H. (2018). Analysis of the effect of unbalanced balance sheet of banking system on monetary variables and its remedy. *Journal of Monetary and Banking Researches.* 10(34): 621-656. (In Persian).

Baltar, F., & Ignasi, B. (2012). Social research 2.0: virtual snowball sampling method using facebook. *Internet Research*. 22(1):57-74. https://doi.org/10.1108/10662241211199960 .

Barth, M. E., & Schipper, K. (2008). Financial reporting transparency. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*. 23(2): 173-190. https://doi.org/10.1177%2F0148558X0802300203.

Basle Committee on Banking Supervision. (1998). Enhancing bank transparency. https: //w w w. bis .org/publ/ bcbs41.pdf.

Basle Committee on Banking Supervision. (1998). Framework for internal control systems in banking organisations. https://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Basel Committee on Banking Supervision (2006) .International convergence of capital measurement and capital standards. https://www.bis.org/publ/bcbs128.

Basel Committee on Banking Supervision (2008). External audit quality and banking supervision. https://www.bis.org/publ/bcbs146.pdf

Basel Committee on Banking Supervision. (2010).Principles for enhancing corporate governance. https://www.bis.org/publ/bcbs176.pdf.

Basel Committee on Banking Supervision. (2011). A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. https://www.bis.org/publ/bcbs189.

Basel Committee on Banking Supervision. (2012). Core principles for effective banking supervision. https://www.bis.org/publ/bcbs230.pdf.

Basel Committee on Banking Supervision. (2015).Guidelines corporate governance principles for banks. https://www.bis.org/bcbs/publ/d328.pdf.

Baumann, U., & Nier, E. (2004). Disclosure, volatility and transparency: An empirical investigatoin into the value of bank disclosure. *FRBNY Economic Policy Review*. https://www.researchgate. net/ publication /5050518 .

Biddle, G., & Hilary, G., Verdi, R. (2009). How does financial reporting quality relate to Investment efficiency?. *Journal of Accounting and Economics*. 48(2-3): 112–131. https://doi.org/10.1016 /j.jacceco.2009.09.001 .

Bolo, G., Babajani, J., Amiri, M., & Davanipour, I. (2020). Identifying and ranking effective financial statements quality indexes using analytic network process. *Jurnal of Securities Exchange*.12 (48):144. 167. 10.22034/JSE.2020.11071.1325. (In Persian).

Bushman, R., Piotroski, J., & Smith, A. (2004). What determines corporate transparency? *Journal of Accounting Research*. 42(2): 207-252. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.428601.

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2003). Capital adequacy regulations. Circular No: MB/1966. http://www.cbi.ir/page/3860.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2006). Guidelines for classifying assets of credit institutions. Circular No: MB/ 2823 http://www.cbi.ir/page/3966.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2007). A set of guidelines for effective credit risk management. Circular No: MB/ 1548. http://www.cbi.ir/page/3985.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2007). Liquidity risk management guidelines. Circular No: MB/ 2403. http://www.cbi.ir/page/4280.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2007). A set of guidelines for effective operational risk management. Circular No: MB/ 3244. http://www.cbi.ir/page/4285.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2010). Regulations on facilities and obligations of related party. Circular No: 89/173772. http://www.cbi.ir/page/7532.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2011). Executive instructions for the establishment, operation and supervision of Qarz al-Hasna funds of credit institutions. Circular No: 90/62690. http://www.cbi.ir/page/8257.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2012). Instructions on how to diagnose, elimination of uncollectible receivables from the accounts of the credit institution and disclosure in the financial statements.Circular No: 91/21270. http://www.cbi.ir/page/9213.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2012). Regulations of facilities and macro obligations. Circular No: 91/122342. http://www.cbi.ir/page/9650.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2017). Instructions for observing the rules and regulations in credit institutions. Circular No: 96/235076. http://www.cbi.ir/page/16982.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2017). Instructions for bank warranty. Circular No: 96/255755. http://www.cbi.ir/page/17057.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2017). Criteria for minimum standards of transparency and public disclosure of information by credit institutions. Circular No: 96/105749. http://www. cbi.ir /page /16512.aspx . (In Persian).

Defond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*.85 (2-3): 275-326. https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.09.002 .

Dehghanifiroozabadi, J., & Bogheyri, A. (2015). Identifying the key factors of the civil war in the arab middle east using the fuzzy Delphi method. *Journal of Security Horizon*, 7 (24):151-178. (In Persian).

Dejan, M., Vlade, M., & Milan, G. (2016) .Legal and professional regulations as determinants of the quality of financial reporting: empreical.reserch. *Ekonomika Preduzeca*, 64(7-8): 438-456. https://scindeks-clanci.ceon.rs/_data/pdf/0353-443X/2016/0353-443X1608438M.pdf .

Dmirkan, S., & Fuerman, R. (2014). Auditor litigation: evidence that revenue restatements are determinative. *Research in Accounting Regulation*.1 (26): 164-174. https://doi.org/ 10.1016/ j.racreg .2014.09.006

Etemadi, H., Rahmani, A., Azar, A., & Hesarzadeh, R. (2013).Critical review of quality of financial reporting researches and information-uncertainty based theory of quality. *Journal of Management Accounting*. 5(4): 1-18. (In Persian).

Gordon, E. A., Henry, E., & Palia, D. (2004). Related party transactions: Associations with corporate governance and firm value. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=558983.

Hajidolabi, H. (2018). The study to investigate the increasing role and share of debt market to finance the Iranian economy: opportunities, challenges. *Ravand Journal*. 24 (80): 81-112. (In Persian).

Hendrikson, S. E., & Van Berda, F. M. (1992). *Accounting Theory* (5th Ed.). (Parsayan, A: Trans) Tehran: Termeh Publications. (In Persian).

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Herbert, W., & Agwor, T. (2021).Corporate governance disclosure and corporate performance of Nigerian banks. *Journal of Research in Emerging Markets*.3 (3):14-32. https://doi.org/10.30585/jrems.v3i3.674.

Heydari, F. (2018). Start the process of merging military banks / completing the process of organizing illegal. Central Bank of Islamic Republic of Iran.

Imanijajarmi, H. (2000). Methodology: Introduction to the delphi method and its application decisions. *Journal of Urban Management*.1 (1): 35-39. (In Persian).

International Accounting Standard Board. (1994). International Accounting Standard 30: disclosures in the Financial Statement of Bank and Similar Financial Institutions. (M. Alimadad. A. Arbab-Soleimani). Tehran, Audit Org. (In Persian).

Karami, G., & Sedigi, F. (2016). Disclosure level and its determinants in Banks with emphasis on corporate governance mechanisms and Islamic centrality. *Financial Research Journal*. 17 (2): 357-376. https://dx.doi.org/10.22059/jfr.2015.57316 . (In Persian).

Khajavi, S., & Ebrahimi, M. (2018). Investigating the impact of corporate governance echanisms on financial statements fraud of the listed companies in Tehran Stock Exchange. *Asset Management and Financing*. 6(2):71-84. https://dx.doi.org/10.22108/amf.2017.21385. (In Persian).

Lobo, G. J. (2017). Accounting research in banking – A review. *China Journal of Accounting Research*. 10 (1): 1-7. https://doi.org/10.1016/j.cjar.2016.09.003 .

Malekmohammadi, M., Saeedi, A., & Matinfard, M. (2020). Analyzing the systematic and unsystematic factors affecting credit risk in the banking system of Iran. *Jurnal of Securities Exchange*.12 (48):144.

Mashayekhi, B., & Shakeri, M. (2016). *Corporate governance concepts and* cases. Tehran: Bourse Publications. (In Persian).

Mbobo, E. M., & Ekypo, N. B. (2016). Operationalizing the qualitative characteristics of financial reporting. *International Journal of Finance and Acconting*. 5(4): 184-192.

Morgan, D. P. (2002). Rating banks: risk and uncertainty in an opaque industry. *The American Economic Review*. 92 (4): 874-888. https://www.jstor.org/stable/3083285.

Mohammadi, E., Sabzalipour, F., & Dehghani, F. (2018). Examining the relationship between corporate transparency and financial constraints of listed companies in tehran stock exchange. *Asset Management and Financing*. 6(1):201-216. https://dx.doi.org/10.22108/amf.2017.102155.1044 . (In Persian).

Nikbakht, M. R., & Ahmadkhanbeigi, M. (2018). The Impact of corporate governance on financial reporting quality: integrated approach. *Journal of Accounting and Auditing Review*. 25(3):433-455. https://dx.doi.org/10.22059/acctgrev.2018.205747.1007306 . (In Persian).

Payvandi, M., & Khoram, F. (2014). The importance of corporate governance and nterrelationships audit committee, internal audit and Independent auditor improving the quality of financial reporting. *Journal of auditor*.69:118-124. (In Persian).

Shahbazighiasi, M., & Torabifar, H. (2016).Pathology of the banking system; Principles and standards of corporate governance in banks.Tehran, Islamic Parliament Research Center of Islamic Republic of Iran. http://rc.majlis.ir/fa/report/show/977082 . (In Persian).

Saito, M., & Sinha, K. C. (1991). Delphi study on bridge condition rating and effects of improvements. *Journal of Transportation Engineering*.117 (3): 320-334. https://doi.org/10.1061/(ASCE)0733-947X (1991)117:3(320).

Securities & Exchange Organization of Iran. (2007). Executive instructions for disclosing company information.Tehran: Securities & Exchange Organization. https://cmr.seo.ir/FrmRule.aspx?RuleID =32&search. (In Persian).

Securities & Exchange Organization of Iran. (2013). Charter of the audit committee- sample company (public corproration).Tehran: Securities & Exchange Organization. https://cmr.seo.ir/ FrmRule .aspx ?RuleID=118&search . (In Persian).

Securities & Exchange Organization of Iran. (2018). Corporate governance guidelines for companies listed on the tehran stock exchange & iran fara bourse. Tehran: Securities & Exchange Organization. https://cmr.seo.ir/FrmRule.aspx?RuleID=30677&search . (In Persian).

Sepehrdoust, H., & Aeini, T. (2014). Determinant factors of capital adequacy ratio in banks of Iran (2006-2010). *Journal of Financial Accounting Researches*. 5(4):35-50. (In Persian).

Siriyama, K. H., & Norah, A. (2017). Financial reporting quality: A literature review. *International Journal of Business Management and Commerce*. 2(2):1-14.

Solgi, M. (2018). Corporate governance and risk management: Evidence from Iranian banks. *Journal of Monetary & Banking Research*.11 (37):467-500. (In Persian).

Taheri, M., Rahmani, A., & Soleimani, G. (2019). Value relevance of risk disclosure in Iranian listed banks. *Journal of Financil Accounting Reserarch*.11 (1):1-22. https://dx.doi.org/ 10.22108/far. 2019.110363 .1242**. (**In Persian**).**

Wiem, H. (2020). The Impact of corporate governance on the quality of accounting information. *Economic and Management Research Journal*. 14(5): 49-62.

Zhizhong, H., Juan, Z., Yanzhi, S., & Wenli, X. (2011). Does corporate governance affect restatement of financial reporting? Evidence from China. *Nankai Business Review International*. 2(3): 289-302.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مدیریت دارایی و تأمین مالی
سال دهم، شماره دوم، شماره پیاپی (۳۷)، تابستان ۱۴۰۱، ص۲۳-۵۲
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۳۱

مقاله پژوهشی

شناسایی عوامل بالقوهٔ راهبری شرکتی، افشا و شفافیت مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها به روش دلفی فازی

خالد شیخی

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، دانشکدهٔ مدیریت، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

khaled.sheikhi@iaum.ac.ir

مهران متین فرد *

استادیار، گروه حسابداری، دانشکدهٔ مدیریت، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

m_matinfard@iau-tnb.ac.ir

علی سعیدی

دانشیار، گروه مدیریت مالی، دانشکدهٔ مدیریت، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

a_saeedi@iau-tnb.ac.ir

محمد حسنی

استادیار، گروه حسابداری، دانشکدهٔ مدیریت، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

m_hassani@iau-tnb.ac.ir

چکیده

هدف: بانک‌محوربودن اقتصاد ایران، چالش‌های موجود در صنعت بانکداری و فعالیت‌های خاص این صنعت نسبت‌به سایر صنایع باعث شده است که نهادهای ناظر و ذی‌نفعان توجه ویژه‌ای به کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها داشته باشند. سازوکارهای راهبری شرکتی مناسب، افشا و شفافیت کافی، نقش مؤثری در کیفیت صورت‌های مالی ایفا می‌کند؛ بنابراین هدف این پژوهش، شناسایی عوامل راهبری شرکتی، افشا و شفافیت مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی در بانک‌های منتخب در ایران است.

روش: جامعهٔ پژوهش، خبرگان حوزهٔ مالی و بانکداری است که با استفاده از روش گلوله‌برفی انتخاب شدند. روش پژوهش، دلفی با رویکرد فازی است که طی دو پانل دلفی فازی اجرا شد.

نتایج: درنهایت ۱۲ عامل مربوط به راهبری شرکتی و ۲۲ عامل مربوط به افشا و شفافیت، ازنظر خبرگان حوزهٔ مالی و بانکی در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها مؤثر بود. طبق نتایج به‌دست‌آمده، نوع گزارش حسابرس مستقل در طبقهٔ راهبری شرکتی، افشای تسهیلات اعطایی بااهمیت و تعهدات کلان اقتصادی در طبقهٔ افشا و شفافیت بیشترین میزان توافق خبرگان را داشته است.

---

* نویسندهٔ مسئول

شیخی، خالد.، متین فرد، مهران.، سعیدی، علی. و حسنی، محمد. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل بالقوهٔ راهبری شرکتی، افشا و شفافیت مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها به روش دلفی فازی. *مدیریت دارایی و تأمین مالی*، ۱۰(۲)، ۲۳-۵۲.

2383-1189 / © 2022

This is an open access article Under the BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

http://dx.doi.org/10.22108/AMF.2022.130183.1692 https://dorl.net/dor/20.1001.1.23831189.1401.10.2.1.1

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

کلیدواژه‌ها: کیفیت صورت‌های مالی، راهبری شرکتی، افشا و شفافیت، دلفی فازی، صنعت بانکداری

مقدمه

صنعت بانکداری اهمیتی حیاتی در اقتصاد ملی و جهانی دارد. در بانک‌ها با سازمان‌دهی و هدایت دریافت‌ها و پرداخت‌ها، امر مبادله‌های تجاری و بازرگانی تسهیل و باعث گسترش بازارها و رشد و شکوفایی اقتصاد می شود. بانک‌ها، به‌عنوان یکی از نهادهای بازار مالی، در مقایسه با دیگر واحدهای اقتصادی ویژگی‌های خاصی دارند. اول اینکه، بانک‌ها درجهٔ اهرم بسیار بالاتری نسبت‌به سایر صنایع دارند؛ برای مثال، متوسط درجهٔ اهرم بانک‌های ایرانی ۷۹ درصد است (Karami & Sedigi, 2016). دوم، بانک‌ها ساختار راهبری شرکتی متفاوتی نسبت‌به واحدهای غیرمالی دارند. سوم: بانک‌ها با درجهٔ بالاتری از نبود قطعیت اطلاعات درگیر هستند. چهارم: برخلاف سایر صنایع، بانک‌ها تحت نظارت شدید و چندجانبه قرار دارند (Lobo, 2017). پنجم: اطلاعات منتشرهٔ بانک‌ها نسبت‌به شرکت‌های فعال در بخش‌های دیگر اقتصادی، شفافیت کمتری دارد؛ زیرا بانک‌ها دارایی‌های خاصی مانند انواع تسهیلات را با ریسک‌های مختلف ارائه می‌کنند که ارزیابی این ریسک‌ها متغیر و دشوار است (Morgan, 2002). در ایران بانک‌ها علاوه بر تأمین مالی کوتاه‌مدت، تأمین مالی بلندمدت بخش واقعی اقتصاد را هم بر عهده دارند و اندازهٔ بازار پول بسیار بزرگ‌تر از بازار سرمایه است. این اندازه به‌طور تقریبی ۸۰ به ۲۰ است (Hajidolabi, 2018). به عبارتی دیگر، بازار پول کاستی و کمبودهای بازار سرمایه را به دوش می‌کشد که نشان از بانک‌محور بودن اقتصاد کشور است و می‌توان اذعان کرد بانک‌ها در ایران موتور محرک اقتصاد هستند.

عملیات و ویژگی‌های خاص بانک‌ها باعث شده است که حسابداری و گزارشگری مالی آنها با سایر مؤسسات تجاری متفاوت باشد. به همین دلیل استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی بانک‌ها خواهان اطلاعاتی مربوط، قابل‌اعتماد و قابل‌مقایسه هستند که آنها را در ارزیابی وضعیت مالی، عملکرد بانک و ریسک‌های مربوطه یاری دهد. علاوه بر این، آنها نیازمند اطلاعاتی هستند که از جنبه‌های خاص عملیات یک بانک شناخت بهتری کسب کنند (International Accounting Standard Board, 1994). بررسی‌ها نشان‌دهندهٔ آن است که چالش‌های خاصی، نظام بانکی کشور را تهدید می‌کند؛ برای مثال، منجمد شدن نزدیک به ۳۰ در صد از دارایی‌های بانک در قالب مطالبات معوق بانکی (Malekmohammadi,Saeedi & Matinfard, 2020)، زیان‌ده‌بودن تعدادی از شعب بانک‌های کشور (Banker, 2021)، پایین‌بودن کفایت سرمایهٔ اغلب بانک‌ها، تحریم‌های یک‌جانبه‌ای که تحریم‌کنندگان دولت جمهوری اسلامی بر نظام بانکی کشور وضع کرده‌اند، ورشکستگی و ادغام برخی مؤسسات مالی و اعتباری و پرونده‌های فساد مالی در این صنعت که از طریق دادگاه‌ها و رسانه‌های کشور اعلام می‌شود (Heydari, 2018)، همه نشان از وضعیت نابسامان این صنعت است. چالش‌های موجود و به‌تبع آن گزارشگری مالی بانک‌ها، ازجمله نگرانی و نکاتی است که همواره کاربران گزارش‌های مالی به آن توجه کرده‌اند. هرچند کیفیت صورت‌های مالی از موضوعات محبوب استفاده‌کنندگان، تدوین‌کنندگان استاندارد، نهادهای ناظر و پژوهشگران است، شواهد تجربی و بحران‌های رخ‌داده نشان از آن دارد که مدیران در ارائهٔ صورت‌های مالی باکیفیت رغبت چندانی ندا شتند؛ حتی دلیل اصلی ظهور رسوایی‌های عظیم مالی اغلب با تقلب و دست‌کاری در اطلاعات حسابداری همراه بوده است. به‌علاوه، انباشت دارایی‌های موهوم و منجمد در سمت راست ترازنامهٔ نظام بانکی، باعث خلق نقدینگی بی‌پشتوانه شده است. این واقعیت باعث شده که ترازنامهٔ نظام بانکی ازنظر اقتصادی و مالی تراز نباشد و حسابداری بد توازن ظاهری آن را برقرار کرده است (Badri & Zamanzadeh, 2018).

مطالب مذکور حاکی از آن است که چالش‌ها و مشکلات موجود در بانک‌های کشور، در عمل تأثیر نامطلوبی بر صورت‌های مالی دارد. هرگونه تأثیر نامطلوب در وضع مالی بانک‌ها، بر کیفیت صورت‌های مالی تأثیر می‌گذارد. آثار ناشی از اشکال‌های فوق بر صورت‌های مالی موجب می‌شود که صورت‌های مالی ارائه‌شده، وضعیت مالی و نتایج عملیات را صادقانه ارائه نکنند و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، در اتخاذ تصمیمات اقتصادی، ارزیابی درستی از وظیفهٔ مباشرتی یا حساب‌دهی مدیران نداشته باشند. در چنین شرایطی، ارائهٔ راهکارها و ابزارهایی که بتوان از طریق آن مشکلات و تضادهای به‌وجودآمده را تعدیل یا کاهش داد، اهمیت ویژه‌ای دارد. سازوکارهای راهبری شرکتی، میزان افشا و شفافیت اطلاعات در صورت‌های مالی، ازجمله مواردی است که در کیفیت اطلاعات

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مالی، نحوهٔ ارائه و میزان آن تأثیر زیادی خواهد داشت. با توجه به مطالب فوق، این موضوع به‌طور کامل آشکار می‌شود که بهبود کیفیت صورت‌های مالی، مستلزم بهبود افشا و شفافیت است. دستیابی به شفافیت درگرو تمهید و استقرار سازوکارهای مؤثر راهبری شرکتی است؛ بنابراین در این پژوهش با استفاده ازنظر خبرگان حوزهٔ مالی، حسابداری و بانکداری با روش دلفی فازی، برای اولین بار به صورت جامع عوامل مؤثر راهبری شرکتی، افشا و شفافیت شناسایی و معرفی می شود؛ زیرا در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها در شرایط محیطی و مالی ایران نقش مفیدی دارد. امید است با انجام این پژوهش، عوامل مؤثر در کیفیت بالای صورت‌های مالی بانک‌ها برای جامعه و نهادهای ناظر روشن شود و به نهادهای استانداردگذار، بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی کمک کند؛ زیرا در تلاش‌اند با ارائهٔ رهنمودهایی کیفیت، صورت‌های مالی و صنعت بانکداری کشور را بهبود بخشند.

مبانی نظری

در ادبیات تعریف واضح و آشکاری از کیفیت صورت‌های مالی وجود ندارد که فراگیر باشد و نوع تعریف به دیدگاه فرد بستگی دارد. برای نمونه، دیفوند و ژانگ[1] (2014) بیان کردند کیفیت صورت‌های مالی یعنی اینکه اطلاعات و گزارش‌های مالی تا چه اندازه اقتصاد زیربنایی شرکت را واقعی نشان می‌دهد. بیدل و هیلاری[2] (2009) توان صورت‌های مالی را در پیش‌بینی جریان‌های نقدی موردانتظار برای سرمایه‌گذاران، به‌منظور تعریف کیفیت صورت‌های مالی ارائه کردند. اعتمادی[3] و همکاران (2013) براساس چهارچوب نظری گزارشگری مالی، هیئت تدوین استانداردهای حسابداری کیفیت بالاتر اطلاعات را، فراهم‌کردن اطلاعات بیشتر یا کاهش اطمینان‌نداشتن استفاده‌کنندگان اصلی اطلاعات دربارهٔ واحد تجاری اظهار کرد؛ اما مطابق نظر مالی آمریکا، هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی، انگلستان و استرالیا، کیفیت صورت‌های مالی نشان‌دهندهٔ آن است که تا چه اندازه اطلاعات به‌طور دقیق و منصفانه وضعیت مالی و عملکرد اقتصادی یک واحد تجاری را بیان می‌کند (Siriyama & Norah, 2017).

تدوین قوانین و مقررات توسط مجامع حرفه‌ای و دولت‌ها حاکی از آن است که کیفیت صورت‌های مالی علاوه بر استانداردهای گزارشگری مالی، به سازوکارهای راهبری شرکتی، میزان افشا و شفافیت اطلاعات در صورت‌های مالی بستگی دارد. برای نمونه، کمیتهٔ نظارت بر بانکداری بال[4] بعد از بحران مالی سال ۲۰۰۸ بیان کرد نقص در راهبری شرکتی، افشا و شفافیت اطلاعات مالی منتشره از سوی مؤسسات مالی از دلایل بحران مالی سال ۲۰۰۸ بود. این‌کمیته بعد از بحران مالی ۲۰۰۸ اصول اساسی نظارت بر بانک‌ها را بازنگری کرد و از ۲۵ اصل به ۲۹ اصل ارتقا داد. کمیتهٔ بال در این تغییر بر راهبری شرکتی مؤثر، افشا و شفافیت اطلاعات منتشره از سوی بانک‌ها تأکید کرد. اوایل سال ۱۳۹۰ در ایران بحران مالی بزرگی در سطح نظام بانکی رخ داد که به تقلب سه هزار میلیارد تومانی معروف شد. تحلیل‌گران، راهبری شرکتی نامناسب و سیستم حسابداری و حسابرسی را از عوامل این رخداد ذکر کردند (Mashayekhi & Shakeri, 2016). پس از آن، شورای پول و اعتبار بانک مرکزی با تصویب قوانین و مقرراتی در مهرماه سال ۱۳۹۰ بر اجرای راهبری شرکتی در بانک‌ها تأکید کرد. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، در پژوهشی آسیب شناسی

---

1. Defond & Zhang
2. Biddle & Hilary
3. Etemadi
4. کمیتهٔ نظارت بر بانکداری بال (The Basle Committee on Banking Supervision) متشکل از کارشناسان ارشد نظارت بانکی است که در سال ۱۹۷۵ از سوی رؤسای کل بانک‌های مرکزی کشورهای صنعتی مشهور به گروه ۱۰ (G10)، پایه‌گذاری شد. این کمیته از کارشناسان ارشد مراجع نظارت بر بانک‌ها و بانک‌های مرکزی کشورهای عضو تشکیل شده است. به‌طور معمول، اجلاس‌های این کمیته در بانک تسویه‌حساب‌های بین‌المللی (BIS) در شهر بازل (Basel) یا بال (Basle) سوئیس–مقر دبیرخانهٔ دائمی این کمیته برگزار می شود. این به کمیتهٔ بال (بازل) معروف است.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

نظام بانکی ایران را بررسی و بسیاری از اختلال‌ها و چالش‌های موجود را در نظام بانکی برآمده از فقدان طراحی و اجرای نظام راهبری شرکتی مناسب در بانک‌های کشور عنوان کرد. ازجمله: شفافیت‌نداشتن، انتصابات غیرتخصصی بین مدیران و غیره (Shahbazighiasi & Torabifar, 2016).

نظارت بر واحدهای تجاری و اقتصادی باعث اعتبار بخشیدن به صورت‌های مالی می شود. وجود اطلاعات مالی قابل اتکا، لازمهٔ جامعهٔ نوین امروزی است. یکی از مهم‌ترین وظایفی که راهبری شرکتی درخصوص نظارت مناسب بر شرکت به عهده می‌گیرد، اطمینان‌دهی نسبت‌به کیفیت فرایند گزارشگری مالی است. پیوندی و خرم[1](2014) بیان کردند برای اطمینان از کیفیت گزارشگری مالی علاوه بر گزارش حسابرس مستقل، همکاری و تقابل کمیتهٔ حسابرسی، حسابرس مستقل و داخلی و همچنین نظام راهبری شرکتی ضروری است. استقرار سازوکارهای مناسب نظام راهبری شرکتی، ضمن نظارت‌پذیرترکردن فرایند گزارشگری مالی، از کاهش کیفیت و اطمینان نسبت‌به آن جلوگیری می‌کند. راهبری شرکتی از مفاهیم تخصص، استقلال، توازن قدرت بین اعضای هیئت‌مدیره و کمیته‌های مختلفی ذیل هیئت‌مدیره حمایت می‌کند؛ زیرا بازوی نظارتی هیئت‌مدیره است و به تمامی جوانب واحد اقتصادی می‌نگرد. با وجود این، برخی از ویژگی‌ها و سازوکارهای راهبری شرکتی به پاسخگویی، شفافیت و نظارت بر اطلاعات مربوط است. ازجمله: دانش مالی اعضای هیئت‌مدیره، وجود کمیتهٔ حسابرسی، استقلال اعضای این کمیته، حسابرسی داخلی و مستقل و غیره . اهمیت این سازوکارها در اصول و رهنمودهای راهبری شرکتی مراجع نظارتی، پژوهش‌های علمی و دانشگاهی مشاهده می شود؛ برای نمونه، کمیتهٔ بازل در اصول راهبری شرکتی بیان کرد اعضای هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها علاوه بر صلاحیت لازم دربارهٔ امور بانک، باید دانش و تجربهٔ کافی و مرتبط با فعالیت‌های مالی بانک، برای دستیابی به حاکمیت و نظارت مؤثر داشته باشند (Basel Committee on Banking Supervision, 2010). سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، در دستورالعمل راهبری شرکتی خود بر وجود دست‌کم یک عضو غیرموظف در ترکیب هیئت‌مدیره تأکید می‌کند که دارای تحصیلات مالی (حسابداری، مدیریت مالی، اقتصاد و مدیریت با گرایش مالی) و تجربهٔ مرتبط باشد (Securities & Exchange Organization of Iran,2018). براساس گزارش حسابداران رسمی آمریکا (AICPA)، برای ایجاد صورت‌های مالی قابل‌اعتماد و دستیابی به اهداف گزارشگری مالی، کنترل‌های داخلی قوی گزارشگری مالی یکی از عوامل ضروری برای رسیدن به این هدف است. سیریاما و نورا[2](2017) بیان کردند کنترل‌های داخلی قوی و مؤثر است؛ زیرا کیفیت گزارشگری مالی بالاتر را حاصل می‌کند. آکیجو و بابا تونده[3](2017) در پژوهشی نشان دادند ویژگی‌های راهبری شرکتی ازجمله اعضای هیئت‌مدیرهٔ شرکت، استقلال هیئت‌مدیره و کمیتهٔ حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی رابطهٔ معناداری دارد. هرچه در شرکت قدرت شاخص‌های حاکمیت قوی‌تری وجود داشته باشد، کیفیت گزارشگری مالی بیشتر است. ژیژانگ[4] و همکاران (2011) نشان دادند تجدید ارائهٔ صورت‌های مالی به دلیل اشتباهات حسابداری مرتبط با عملکرد است که از سوی حاکمیت داخلی قوی مانند هیئت‌مدیره‌ای متشکل از مدیران غیرموظف، یک کمیتهٔ حسابرسی مستقل و کارا و حسابرسی مستقل و قوی مهار می‌شود. با توجه به مطالب فوق می‌توان اظهار کرد به‌کارگیری راهبری شرکتی و اجرای صحیح و به‌موقع آن بر کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها به‌عنوان یک کانال اطلاع‌رسانی اثر مثبت دارد. نتایج برخی از پژوهش‌های پیشین نشان‌دهندهٔ تأثیر سازوکارهای راهبری شرکتی بر کیفیت اطلاعات حسابداری و گزارشگری مالی است (Ahmadi et al.,2019; Khajavi & Ebrahimi, 2018; Wiem, 2020). نیکبخت و احمد خان بیگی[5](2018) تأثیر راهبری شرکتی را بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادر تهران به روش معادلات ساختاری بررسی کردند. نتایج پژوهش آنها نشان‌دهندهٔ آن بود که متغیرهای راهبری شرکتی، ۳۶/۸ درصد از تغییرات را در کیفیت گزارشگری مالی پیش‌بینی می‌کند. به‌کارگیری سازوکارهای راهبری شرکتی علاوه بر گزارشگری قابل‌اعتماد و پاسخگویی،

[1]. Payvandi & Khoram
[2]. Siriyama &Norah
[3]. Akeju & Babatunde
[4]. Zhizhong
[5]. Nikbakht & Ahmadkhanbeigi

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پیامدهایی ازجمله ثبات مالی، عملکرد مناسب و درنهایت رفاه اقتصادی و اجتماعی را به‌دنبال دارد. بسیاری از پژوهش‌های دانشگاهی، پیامدهای راهبری شرکتی را بررسی کرده‌اند؛ برای مثال، هربرت و آگور[1](2021) در پژوهش خود نشان دادند راهبری شرکتی و سیاست‌های افشاگرانه تأثیر مثبتی بر عملکرد بانک‌های موردمطالعه داشته است. سلگی[2](2018) راهبری شرکتی و مدیریت ریسک را در بانک‌های بورسی ایران بررسی کرد. نتایج پژوهش نشان‌دهندهٔ آن بود که شاخص‌های راهبری شرکتی تأثیر مثبتی بر ثبات بانک دارد.

افزون بر سازوکارهای راهبری شرکتی، میزان افشا و شفافیت در اطلاعات، که هستهٔ مرکزی صورت‌های مالی است، کیفیت صورت‌های مالی را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. افشا و شفافیت با اینکه دو واژهٔ متفاوت هستند؛ اما در اغلب پژوهش‌های کاربردی و دانشگاهی با هم و حتی به‌جای همدیگر به کار گرفته شده‌اند. هرچند به لحاظ ماهوی تفاوت‌های ظریفی دارند، در کنار هم معنا و مفهوم کامل‌تری را منتقل می‌کنند. افشای اطلاعات در مفهوم گستردهٔ خود چیزی جز ارائهٔ اطلاعات نیست و به معنای ارائهٔ اطلاعات مالی واحد تجاری از طریق صورت‌های مالی است (Hendrikson & Vanbreda, 1992). افشا در حسابداری، اصلی فراگیر است که تمامی جوانب گزارشگری مالی را در برمی‌گیرد. اجرای هرچه صحیح‌تر و دقیق‌تر این اصل باعث ارتقای شفافیت صورت‌های مالی می‌شود که به‌نوبهٔ خود ریسک اطلاعات را کاهش می‌دهد؛ اما شفافیت میزان افشای بیشتر اطلاعات است که به استفاده‌کنندگان کمک می‌کند شناخت بهتری از واحد تجاری کسب کنند. بوشمن[3] و همکاران (2004) شفافیت گزارشگری مالی را به‌عنوان دسترسی گسترده به اطلاعات مربوط و قابل‌اتکا تعریف کرده‌اند. از دیدگاه بارث و اسچیپر[4](2008) شفافیت گزارشگری مالی به این معناست که گزارش‌های مالی واحد تجاری، واقعیت‌های اقتصادی واحد تجاری را به شیوه‌ای ارائه کند که برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قابل درک باشد. ماهیت عملیات و به‌تبع آن تنوع استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی به‌گونه‌ای است که اهمیت رعایت افشا و شفافیت در صنعت بانکداری به‌مراتب بیشتر از سایر فعالیت‌های اقتصادی است؛ برای نمونه، مارتین‌گرول[5] مدیر مالی و یکی از اعضای هیئت‌مدیرهٔ بانک بین‌المللی رایفیشن[6] دربارهٔ اهمیت شفافیت اطلاعات مالی می‌گوید: «عدم شفافیت یعنی عدم اعتماد... عدم اعتماد یعنی عدم اعتبار... عدم اعتبار یعنی عدم سرمایه‌گذاری... و عدم سرمایه‌گذاری به معنی عدم رشد است» (Dejan,Vlade, & Milan, 2016). اهمیت افشا و شفافیت اطلاعات مالی در اسناد و گزارش سازمان‌های ناظر بر بانک‌ها دیدنی است. برای نمونه، کمیتهٔ بازل (1998) سند بهبود شفافیت را منتشر کرد. در این سند ضمن بررسی ویژگی‌های کیفی اطلاعات صورت‌های مالی، بر افزایش کیفیت و شفافیت بیشتر اطلاعات تأکید شده است. بانک مرکزی ایران (2017) ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات مؤسسات اعتباری را برای بهبود شفافیت در صورت‌های مالی بانک‌ها منتشر کرد. کمیتهٔ بازل در رهنمودهای خود ازجمله اصول اساسی برای نظارت بانکی مؤثر (2012) و اسناد موسوم به بال ۲ و ۳ بانک‌ها را به فرایند جامع مدیریت ریسک، افشا و شفافیت بیشتر، رعایت رویهٔ یکسان در زمینهٔ ریسک‌ها و کفایت سرمایه برای جلوگیری از بحران و بی‌اعتمادی فعالان بازار در صورت‌های مالی توصیه می‌کند. به‌علاوه، بانک مرکزی ایران هم افشای ریسک را از سوی بانک اجباری کرد و برای مدیریت ریسک، نظارت و کنترل بر ریسک‌ها، تلاشی را از سال ۱۳۸۲ شروع کرد که تاکنون بخشنامه‌های متعددی ازجمله بخشنامه‌های شمارهٔ ۱۹۶۶، ۱۵۴۸، ۲۴۰۳، ۳۲۴۴ را برای افزایش افشا و گزارشگری ریسک منتشر کرده است. پژوهشگرانی ازجمله المغظوم[7] و همکاران (2016)، طاهری[8] و همکاران (2019) در پژوهش‌های خود نشان دادند که بین گزارش ریسک و افشا رابطه وجود دارد و افشای ریسک باعث

1. Herbert & Agwor
2. Solgi
3. Bushman
4. Barth & Schipper
5. Martin Gruell
6. Raiffeisen
7. Al-Maghzom
8. Taheri

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

کاهش ناقرینگی اطلاعات می‌شود. بامن و نیر[1](2004) چگونگی ارتباط افشای بیشتر با نوسان‌های سهام را در بانک مورد آزمون قرار دادند. براساس نتایج مطالعهٔ آنها، بانک‌هایی که اطلاعات بیشتری درخصوص اقلام اصلی در صورت‌های مالی افشا می‌کنند، نسبت‌به بانک‌هایی که اطلاعات کمتر افشا می‌کنند، نوسان‌های قیمت سهام کمتری را نشان می‌دهند. محمدی[2]و همکاران (2018) در پژوهشی نشـان دادند که شـفافیت اطلاعات مالی، محدودیت در تأمین منابع مالی و هزینهٔ سـرمایهٔ شـرکت را کاهش می‌دهد. بولو[3]و همکاران (2020) شاخص‌های اثرگذار را بر کیفیت صورت‌های مالی شناسایی و رتبه‌بندی کردند. در پژوهش آنها، ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری براساس چهارچوب نظری گزارشگری مالی در معرض نظرخواهی قرار گرفت. نتایج نشان‌دهندهٔ آن بود که شاخص‌های ارزش پیش‌بینی‌کنندگی، ارتباط ارزشـی و پایداری سـود زیرمجموعهٔ مربوط‌بودن، شـاخص‌های محافظه‌کاری، کیفیت اقلام تعهدی، هموارسازی و نزدیک به نقدبودن سود و بی‌طرفی زیرمجموعهٔ ارائهٔ صادقانه، شاخص‌های نهایی اثرگذار بر کیفیت صورت‌های مالی هستند.

مطالعات تجربی حاکی از آن بود که اغلب پژوهش‌های صـورت‌گرفته در زمینهٔ راهبری شـرکتی، ارتباط سـازوکارهای راهبری شرکتی و کارکرد آن را بررسی کرده‌اند. علاوه بر سازوکارهای راهبری شرکتی، افشا و شفافیت در اطلاعات، عامل بی‌بدیلی در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی است. بازنگری پیشینهٔ پژوهش در این زمینه هم نشان‌دهندهٔ آن بود که پژوهش‌های صورت‌گرفته، کارکرد افشا و شفافیت را بررسی کرده‌اند. در برخی پژوهش‌ها ویژگی‌های کیفی اطلاعات، که در مبانی نظری استانداردهای حسابداری آمده، با کیفیت صورت‌های مالی بررسی شده است. لازم به توضیح است در این پژوهش با توجه به اهمیت صنعت بانکداری در ایران و چندبعدی‌بودن کیفیت مفهومی عوامل بالقوهٔ راهبری شـرکتی، افشـا و شـفافیت به‌صـورت جامع بررسـی شـد؛ زیرا در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی صنعت بانکداری ایران اثرگذار است. این عوامل براساس مبانی نظری پژوهش، مطالعات تجربی، رهنمودهای کمیتهٔ نظارت بر بانکداری بال، دسـتورالعمل‌ها و بخشـنامه‌های بانک مرکزی، سـازمان بورس و اوراق بهادار شـناسـایی شـد و در معرض نظرخواهی خبرگان این حوزه قرار گرفت. عوامل در جدول (۱) بیان شده است.

[1]. Baumann & Nier
[2]. Mohammadi
[3]. Bolo

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جدول (۱) تعاریف و مفاهیم عامل‌ها

Table (1) Definitions and concepts of factors

ردیف	عامل‌ها	تعاریف و مفاهیم	منبع
۱	تخصص مالی و حسابداری اعضای هیئت‌مدیره	اعضای هیئت‌مدیره علاوه بر دانش و تجربهٔ کافی و مرتبط با فعالیت‌های مالی، باید دانش و تجربهٔ کافی در زمینهٔ مالی و حسابداری داشته باشد که باعث اثربخشی صورت‌های مالی می‌شود.	Basel Committee on Banking Supervision (2010) ; Securities & Exchange Organization of Iran (2018)
۲	وجود کمیتهٔ حسابرسی	کمیتهٔ بانکداری بال، بانک‌ها را ملزم به ایجاد کمیتهٔ حسابرسی می‌کند که از وظایف اصلی آن پایش صحت صورت‌های مالی و هرگونه اظهارنظر رسمی مربوط به عملکرد مالی بانک است. همچنین سازمان بورس و اوراق بهادار ایران بر وجود کمیتهٔ حسابرسی تأکید می‌کند.	Basel Committee on Banking Supervision (2010) ; Securities & Exchange Organization of Iran (2018) ; Securities & Exchange Organization of Iran (2013)
۳	استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی	استقلال کمیتهٔ حسابرسی اغلب به‌عنوان ویژگی ضروری اثرگذار بر اثربخشی کمیتهٔ حسابرسی در فرایند نظارت بر صورت‌های مالی در نظر گرفته می شود. کمیتهٔ بال بیان می‌کند برای دستیابی به بی‌طرفی، اعضای کمیته‌ها ازجمله کمیتهٔ حسابرسی باید متشکل از اعضایی غیرموظف و تا حد ممکن مستقل باشد.	Basel Committee on Banking Supervision (2010) ; Akeju & Babatunde (2017)
۴	تخصص مالی و حسابداری اعضای کمیتهٔ حسابرسی	اعضای کمیتهٔ حسابرسی که تخصص مالی و حسابداری دارد، به حل مؤثر اختلافات و مغایرت‌هایی کمک می‌کند که بین مدیریت شرکت و حسابرسان مستقل درخصوص صورت‌های مالی به وجود می‌آید.	Abernathy, Beyer, & Masli (2015) ; Basel Committee on Banking Supervision (2010)
۵	وجود کمیتهٔ تطبیق	هیئت‌مدیرهٔ مؤسسهٔ اعتباری موظف است به‌منظور انجام صحیح و دقیق مسئولیت خود درخصوص نظارت بر کفایت و اثربخشی مدیریت ریسک رعایت‌نشدن قوانین و مقررات، کمیتهٔ رعایت قوانین و مقررات (تطبیق) را ایجاد کند	Basel Committee on Banking Supervision (2015) ; Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 96/235076, (2017)
۶	گزارش تطبیق مقررات از سوی کمیتهٔ تطبیق	گزارش کمیته یا واحد رعایت قوانین و مقررات به هیئت‌مدیره دست‌کم در بردارندهٔ موارد رعایت‌نشدن قوانین و مقررات ازجمله ارزیابی آثار موارد رعایت‌نشدن قوانین و مقررات اعم از مالی و غیرمالی بر مؤسسهٔ اعتباری است.	Basel Committee on Banking Supervision (2015) ; Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 96/235076, (2017)
۷	وجود کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول	طبق بند ۱ مادهٔ ۲ دستورالعمل نحوهٔ تشخیص و حذف مطالبات غیرقابل‌وصول از دفاتر مؤسسهٔ اعتباری و افشای آن در صورت‌های مالی: مؤسسهٔ اعتباری موظف است به‌منظور تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول نسبت‌به تشکیل کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول اقدام کند. این کمیته از کمیته‌های هیئت‌مدیره است که ریاست آن را یک نفر از اعضای کمیتهٔ حسابرسی بر عهده دارد.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 91/21270, (2012)
۸	گزارش کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول	کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول، مطالبات غیرقابل‌وصول شناسایی‌شده از سوی شعب، واحدهای اعتباری یا سایر واحدهای ذی‌ربط مؤسسهٔ اعتباری را بررسی کرده است و چنانچه از غیرقابل‌وصول بودن مطالبات مربوط اطمینان حاصل	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 91/21270, (2012)

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

		کند، نتایج بررسی‌هایی را در قالب گزارشی به هیئت‌مدیرهٔ مؤسسهٔ اعتباری ارسال می‌کند.	
۹	گزارش حسابرسی داخلی	حسابرسی داخلی از ارکان راهبری شرکتی، می‌توانند از طریق ارتباط با کمیتهٔ حسابرسی و گزارش نقاط ضعف کنترل‌های داخلی مالی به مدیریت، نقش مؤثری در بهبود کیفیت صورت‌های مالی ایفا کنند. کمیتهٔ بال بر حسابرسی داخلی بانک‌ها تأکید می‌کند و آن را برای حاکمیت شرکتی صحیح ضروری می‌داند.	Basel Committee on Banking Supervision (2015) ; Basel Committee on Banking Supervision (2012)
۱۰	نوع گزارش (اظهار نظر) حسابرس مستقل	حسابرسی به‌عنوان یکی از سازوکارهای راهبری شرکتی از طریق حسابرسی اطلاعات مالی باعث بهبود شفافیت صورت‌های مالی، افزایش اعتماد استفاده‌کنندگان و آسودگی خاطر ناظران بانکی در بانک‌ها می شود. نوع اظهارنظر حسابرس نشان‌دهندهٔ کیفیت بالا یا پایین صورت‌های مالی است.	Mbobo & Ekypo (2016); Basel Committee on Banking Supervision (2008); Bolo et al. (2020)
۱۱	گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی	برای ایجاد صورت‌های مالی قابل‌اعتماد و دستیابی به اهداف گزارشگری مالی، کنترل‌های داخلی قوی گزارشگری مالی از عوامل ضروری برای دستیابی به این هدف است. کمیتهٔ بال تأکید می‌کند سیستم کنترل داخلی بانک ها باید از گزارش های حسابداری اطمینان حاصل کند که این گزارش‌ها اطلاعاتی دقیق، کامل و به‌موقع را فراهم کند.	Siriyama &Norah (2017) ; Basel Committee on Banking Supervision (1998); Bolo et al. (2020)
۱۲	امتیاز افشای اطلاعات از سوی سازمان بورس	طبق مصوبهٔ سازمان بورس، ناشران موظف‌اند صورت‌های مالی و اطلاعات مالی را طبق مقررات قانونی، استانداردهای حسابداری، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌هایی اجرایی، که از سوی سازمان بورس ارائه می‌شود، تهیه کنند. اطلاعات ارسالی برمبنای دو معیار قابل‌اتکابودن و به‌موقع‌بودن امتیازبندی و منتشر می‌شود.	Securities & Exchange Organization of Iran, Executive instructions for disclosing company information (2007)
۱۳	ارائهٔ به‌موقع صورت های مالی	به‌هنگام‌بودن، یکی از ویژگی های کیفی اطلاعات مالی است. بانک مرکزی بر ارائهٔ به‌موقع اطلاعات مالی بانک‌ها تأکید دارد. برای نمونه، بانک‌ها باید اطلاعات مالی سالانه را تا پایان تیرماه سال بعد منتشر کنند؛ زیرا با گذشت زمان، سودمندی اطلاعات در تصمیم‌گیری از بین می‌رود.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 96/105749, (2017)
۱۴	گزارش و محاسبهٔ نسبت کفایت سرمایه	نسبت کفایت سرمایه یک شاخص کلیدی در تحلیل وضعیت بانک به شمار می‌رود که با توجه به آن می‌توان متوجه شد که دارایی‌های بانک تا چه حد در سبد مناسبی سرمایه‌گذاری شده است و ازلحاظ ریسک و به‌کارگیری سرمایه در دارایی‌های مختلف وضعیت مناسبی دارد. محاسبه و افشای آن در صورت‌های مالی از نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان است.	Basel Committee on Banking Supervision (2012) ; Basel Committee on Banking Supervision (2011); Basel Committee on Banking Supervision, (2006); Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/196 6, (2003); Sepehrdoust & Aeini (2014)
۱۵	محاسبه و افشای ریسک اعتباری	محاسبه و افشای قصور ناشی از ایفانکردن به‌موقع تمام یا قسمتی از تعهدات ناشی از دریافت خدمات اعتباری از سوی طرف مقابل، به دلایلی همچون تمایل‌نداشتن، توانایی مالی نداشتن، وجود موانع در انجام تسویه و غیره لازم و ضروری است.	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006); Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 1548, (2007)
۱۶	محاسبه و افشای ریسک نقدینگی	بانک‌ها باید در مواقعی که با کاهش نقدینگی مواجه می‌شوند و نمی‌توانند به‌سرعت و با هزینه‌های معقول وجوه کافی را از طریق افزایش بدهی یا تبدیل دارایی کسب کنند، محاسبات، نحوهٔ	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006); Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2403,(2007)

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

		مدیریت، اهداف و خط‌مشی‌های مربوطه را افشا کنند.	
۱۷	محاسبه و افشای ریسک عملیاتی	کمیتهٔ بال اندازه‌گیری و افشای ریسک زیان ناشی از کفایت‌نداشتن یا ناکارآمدی فرایندهای داخلی، افراد، سیستم‌ها یا حوادث خارجی را به بانک‌ها توصیه می‌کند.	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006); Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 3244,(2007)
۱۸	محاسبه و افشای ریسک بازار	این ریسک ناشی از نوسان‌ها در قیمت‌های بازار است. بانک‌ها باید سیستمی جامع داشته باشند تا به‌طور دقیق ریسک بازار را بسنجند و کنترل کنند. همچنین آن را در صورت‌های مالی افشا کنند.	Basel Committee on Banking Supervision (2012)
۱۹	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک اعتباری	هر بانک باید اطلاعات جامعی دربارهٔ ذخایر وام‌های آسیب‌دیده، وام‌های سررسید گذشته به تفکیک برحسب گروه‌ها و طبقات اصلی قرض‌گیرندگان افشا کند.	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006); Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 1548, (2007)
۲۰	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک نقدینگی	بانک‌ها باید کفایت سرمایهٔ مفروض را با مشخصهٔ نقدینگی خود و نقدینگی بازارهایی ارزیابی کنند که در آن فعالیت می‌کنند. در صورتی که پیش‌بینی کنند با ریسک نقدینگی مواجه می‌شوند، باید افشا و محاسبهٔ ذخیره، نحوهٔ مدیریت و سرمایهٔ احتیاطی آن را در صورت‌های مالی بررسی کنند.	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006)
۲۱	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک عملیاتی	افشا و محاسبهٔ زیان ناشی از کفایت‌نداشتن یا ناکارآمدی فرایندهای داخلی، افراد، سیستم‌ها یا حوادث خارجی و برنامهٔ مدیریت برای کاهش آن، در صورت‌های مالی بانک لازم است.	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006)
۲۲	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک بازار	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ناشی از نوسان‌های نرخ بازار، تغییرات معکوس قیمت و اطمینان از سرمایهٔ پوششی برای این ریسک از سوی بانک لازم است و باعث آگاهی‌بخشی استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی می‌شود.	Basel Committee on Banking Supervision (2012); Basel Committee on Banking Supervision (2006)
۲۳	گزارش ارزیابی وثایق اخذشده برای تسهیلات و خدمات بانک	هیئت‌مدیرهٔ مؤسسهٔ اعتباری موظف است وثایق را به‌نحوی تعیین کند که معتبر، سهل‌البیع، قابل نقل‌وانتقال، از درجهٔ نقدشوندگی بالا برخوردار و بلامعارض باشد تا در صورت ایفانکردن تعهدات، حقوق بانک یا مؤسسهٔ اعتباری در حداقل زمان و با کمترین هزینه استیفا شود	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 96/255755, (2017)
۲۴	افشای تسهیلات اعطایی بااهمیت و تعهدات کلان اقتصادی	اگر مجموع تسهیلات هر ذی‌نفع واحد از یک دویست هزارم مجموع ماندهٔ تسهیلات سال مالی قبل بانک یا مؤسسهٔ اعتباری تجاوز کند، تسهیلات بااهمیت تلقی می‌شود. مجموع خالص تسهیلات و تعهدات اعطایی ایجادشده به/برای هر ذی‌نفع واحد، که میزان آن دست‌کم معادل ۱۰ درصد مجموع سرمایهٔ پرداخت‌شده و اندوختهٔ بانک یا مؤسسهٔ اعتباری باشد، جزء تسهیلات و تعهدات کلان اقتصادی است. گزارش و افشای این موارد در صورت‌های مالی جزء اطلاعات آگهی‌دهنده است.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2823, (2007); Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 91/122342, (2012)
۲۵	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس زمان	بنا به دستور بانک مرکزی کیفیت هر فقره تسهیلات براساس پارامتر زمان، ارزیابی و در صورت‌های مالی افشا شود.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2823, (2007)

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

(سرسید)

۲۶	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس رشتهٔ فعالیت مشتری	بنا به دستور بانک مرکزی کیفیت هر فقره تسهیلات براساس صنعت یا رشتهٔ فعالیت مربوط ارزیابی و در صورت‌های مالی افشا شود.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2823, (2007)
۲۷	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس وضعیت مالی مشتری	بنا به دستور بانک مرکزی کیفیت هر فقره تسهیلات براساس پارامتر وضعیت مالی مشتری ارزیابی و در صورت‌های مالی افشا شود.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2823, (2007)
۲۸	افشای تسهیلات اعطایی امهال‌شده	امهال توافق مؤسسهٔ اعتباری با مشتری به‌منظور اعطای مهلت بیشتر برای بازپرداخت، با ترتیباتی متفاوت از قرارداد اولیه است. به دلیل استمهال مکرر تسهیلات اعطایی از سوی بانک‌ها، قابلیت اتکای اطلاعات با ابهام روبه‌رو شده است.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2823, (2007);Abdollahipour & Botshekan (2021)
۲۹	افشای مطالبات سوخت‌شده در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی	آن بخش از مطالبات که صرف‌نظر از تاریخ سررسید به دلایل متقن از قبیل ورشکستگی یا علل دیگر قابل وصول نباشد، به‌عنوان مطالبات سوخت‌شده تلقی می‌شود. نظارت بر ذخیره‌گیری و حذف مطالبات مشکوک‌الوصول در بانک‌ها باید به‌درستی صورت گیرد.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 91/21270, (2012); Abdollahipour & Botshekan (2021)
۳۰	افشای تعهدات اعتباری اسنادی، تعهدات ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره‌شده و سایر تعهدات احتمالی (اقلام زیرخط یا خارج از ترازنامه به تفکیک)	این‌گونه تعهدات در زمان انعقاد قرارداد در حساب‌ها وارد نمی‌شود؛ چون دین یا طلب موضوع آن تحقق‌نیافته و احتمالی است؛ اما بانک باید اقلام خارج از ترازنامهٔ خود را افشا کند.	International Accounting Standard Board (Standard No:30), (1994)
۳۱	گزارش و افشای مطالبات مشکوک‌الوصول بابت اعتبارات اسنادی و ضمانت‌های پرداخت‌شده (زیرخط)	در صورتی که مطالبات مؤسسهٔ اعتباری از محل بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی پرداخت‌شده و بدهکاران بابت ضمانت‌نامه‌های پرداخت شده حداکثر ظرف مدت ۲ ماه به حیطهٔ وصول درنیاید، مطالبات مذکور به طبقهٔ مشکوک‌الوصول منتقل می‌شود.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: MB/ 2823, (2007)
۳۲	افشای معاملات با اشخاص وابسته (موضوع مادهٔ ۱۲۹)	اشخاص مرتبط: اشخاص حقیقی و حقوقی هستند که به‌نحوی از انحا نظیر: داشتن روابط شخصی، مالکیتی، مدیریتی و نظارتی بتوانند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر تصمیم‌گیری‌های مؤسسهٔ اعتباری اعمال کنترل کند یا نفوذ فراوانی داشته باشد؛ به‌گونه‌ای که مؤسسهٔ اعتباری را تبدیل به منبع تأمین مالی ترجیحی خود کند و بدین ترتیب منافع بانک یا مؤسسهٔ اعتباری، تحت‌الشعاع منافع اشخاص مذکور قرار گیرد.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 89/173772, (2010); Accounting Standards Committee, standard Accounting No: 12, (2007) ; Gordon et al. (2004)
۳۳	گزارش و افشای منابع و مصارف سپرده‌های قرض‌الحسنه	در فعالیت قرض‌الحسنه، بانک باید سپردهٔ قرض‌الحسنهٔ پس‌انداز و تخصیص آن را به اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه پس‌انداز کند. همچنین باید گزارش‌های مربوط به این فعالیت‌ها را جداگانه در یادداشت‌های ضمیمهٔ صورت‌های مالی افشا کند.	Central Bank of Islamic Republic of Iran, Circular No: 90/62690,(2011)
۳۴	تجدید ارائهٔ صورت‌های مالی	ارائهٔ مجدد اطلاعات، یک شاخص مشخص از تحریف در تهیهٔ صورت‌های مالی و یکی از شواهد چشمگیر در زمینهٔ حسابداری نامناسب است. بررسی صورت‌های مالی در صنعت بانکداری	Dmirkan & Fuerman (2014); Zhizhong, H., Juan, Y., & Wenli (2011); Bolo et al. (2020)

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

حاکی از آن است که تعدیلات سنواتی و ارائهٔ مجدد صورت‌های مالی در این صنعت به یک موضوع پایدار و معمولی تبدیل شده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به‌لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ نوع، آمیختهٔ کیفی–کمی با رویکرد اکتشافی است و با هدف شناسایی عوامل مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی در صنعت بانکداری ایران انجام شده است. به دلیل جدیدبودن موضوع، عوامل باید برمبنای تفکر جمعی شناسایی شود؛ بنابراین روش دلفی با رویکرد فازی مبنای کار قرار گرفت تا ضمن ارتباط مؤثر با خبرگان حوزهٔ مالی و بانکداری و دستیابی به اجماع نظرهای آنها، از اعداد فازی به‌جای اعداد قطعی استفاده شود. بر این اساس، این پژوهش در دو مرحله انجام شد. در مرحلهٔ نخست، مطالعهٔ ادبیات نظری، مقاله‌ها، رهنمودهای کمیتهٔ نظارتی بین‌المللی بانکی بال، بخش‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی، شورای پول و اعتبار و صورت‌های مالی تدوین‌شدهٔ این صنعت در مقاطع زمانی مختلف (آخرین ویرایش آن در سال ۱۳۹۸ ارائه شد) انجام و عوامل مربوطه استخراج شد. بعد از استخراج عوامل اولیه، برای تدقیق و اطمینان کار، پنج مصاحبهٔ کیفی اولیه با کارشناسان انجام گرفت. این مصاحبه‌ها به دو دلیل انجام شد: ۱) شناخت عوامل اضافی: کارشناسان، عوامل استخراج شدهٔ اولیه را بررسی کردند و عوامل دیگری به عوامل اولیهٔ شناسایی شده اضافه شد.۲) حذف عوامل کم‌اثر: برخی عوامل حذف شدند. آنهایی که همپوشانی یا اثر ضعیفی بر کیفیت صورت‌های مالی در صنعت بانکداری داشتند. لازم به توضیح است از ۵ نفر کارشناس انتخاب‌شده ۳ نفر، از مدیران حسابرسی گروه بانک‌ها در سازمان حسابرسی بودند که بیش از ۲۰ سال سابقه داشتند و ۲ نفر دیگر، از مدیران نظارتی بانک مرکزی بودند که بالای ۱۵ سال سابقهٔ نظارتی بر بانک‌ها داشتند. در ضمن با استمداد و مشورت کارشناسان، عوامل شناسایی‌شده در دو زیرمجموعهٔ راهبری شرکتی، افشا و شفافیت قرار گرفت که در جدول (۲) بیان شده است.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جدول (۲) طبقه‌بندی عامل‌ها در دو طبقه: راهبری شرکتی، افشا و شفافیت

Table (2) Classification of factors into two categories: corporate governance, disclosure and transparency

ردیف	عامل‌ها پیشنهادی	طبقه
۱	تخصص مالی و حسابداری اعضای هیئت‌مدیره	راهبری شرکتی
۲	وجود کمیتهٔ حسابرسی	راهبری شرکتی
۳	استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی	راهبری شرکتی
۴	تخصص مالی و حسابداری اعضای کمیتهٔ حسابرسی	راهبری شرکتی
۵	وجود کمیتهٔ تطبیق	راهبری شرکتی
۶	گزارش تطبیق مقررات از سوی کمیتهٔ تطبیق	راهبری شرکتی
۷	وجود کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول	راهبری شرکتی
۸	گزارش کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول	راهبری شرکتی
۹	گزارش حسابرسی داخلی	راهبری شرکتی
۱۰	نوع گزارش (اظهارنظر) حسابرس	راهبری شرکتی
۱۱	گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی	راهبری شرکتی
۱۲	امتیاز افشای اطلاعات از سوی سازمان بورس	راهبری شرکتی
۱۳	گزارش و محاسبهٔ نسبت کفایت سرمایه	افشای و شفافیت
۱۴	محاسبه و افشای ریسک اعتباری	افشای و شفافیت
۱۵	محاسبه و افشای ریسک نقدینگی	افشای و شفافیت
۱۶	محاسبه و افشای ریسک عملیاتی	افشای و شفافیت
۱۷	محاسبه و افشای ریسک بازار	افشای و شفافیت
۱۸	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک اعتباری	افشای و شفافیت
۱۹	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک نقدینگی	افشای و شفافیت
۲۰	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک عملیاتی	افشای و شفافیت
۲۱	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک بازار	افشای و شفافیت
۲۲	گزارش ارزیابی وثایق اخذشده برای تسهیلات و خدمات بانک	افشای و شفافیت
۲۳	افشای تسهیلات اعطایی بااهمیت و تعهدات کلان اقتصادی	افشای و شفافیت
۲۴	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس زمان (سرسید)	افشای و شفافیت
۲۵	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس رشتهٔ فعالیت مشتری	افشای و شفافیت
۲۶	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس وضعیت مالی مشتری	افشای و شفافیت
۲۷	افشای تسهیلات اعطایی امهال‌شده	افشای و شفافیت
۲۸	افشای مطالبات سوخت‌شده در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی	افشای و شفافیت
۲۹	افشا، تعهدات اعتباری اسنادی، تعهدات ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره‌شده و سایر تعهدات احتمالی (اقلام زیرخط ترازنامه به تفکیک)	افشای و شفافیت
۳۰	گزارش و افشای مطالبات مشکوک‌الوصول بابت اعتبارات اسنادی و ضمانت‌های پرداخت‌شده (زیرخط)	افشای و شفافیت
۳۱	افشای معاملات با اشخاص وابسته (موضوع مادهٔ ۱۲۹)	افشای و شفافیت
۳۲	گزارش و افشای منابع و مصارف سپرده‌های قرض‌الحسنه	افشای و شفافیت
۳۳	ارائهٔ به‌موقع صورت‌های مالی	افشای و شفافیت
۳۴	تجدید ارائهٔ صورت‌های مالی	افشای و شفافیت

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

بعد از این مرحله، برای انجام مراحل دلفی فازی ابتدا انتخاب خبرگان بررسی شد و تعداد ۲۷ نفر از متخصصان و کارشناسان حوزهٔ مالی و بانکی کشور براساس چهار ویژگی دانش، تجربه، تمایل و زمان کافی برای شرکت در مراحل دلفی به روش گلوله‌برفی[1] انتخاب شدند. گلوله‌برفی یک روش برای یافتن پاسخ‌دهنده است؛ زیرا هر پاسخ‌دهنده نام پاسخ‌دهندهٔ بعدی را به پژوهشگر می‌گوید و این روند ادامه می‌یابد تا اشباع نظری داده حاصل شود (Baltar& Ignasi, 2012). در این مرحله، ضمن تشریح موضوع و اهداف آن، عواملی که از مطالعهٔ مبانی نظری و مصاحبهٔ اولیه به دست آمده بود، در اختیار خبرگان قرار می‌گرفت و با انجام مصاحبه، موضوع و کم و کیف عوامل بررسی می‌شد. به‌طور تقریبی از مصاحبهٔ هجدهم به بعد عواملی اضافه یا کم نشد و عوامل به نظر خبرگان مناسب بودند. در مرحلهٔ توزیع پرسشنامه در دور اول و دوم باز هم از پاسخ‌دهندگان درخواست می‌شد در صورت به ذهن رسیدن عامل یا مورد جدید آن را قید کنند. در هر دو دور پرسشنامه، هیچ عاملی اضافه نشد. با توجه به محدودیت‌های موجود ازجمله کووید-۱۹ پرسشنامه به‌صورت الکترونیکی تهیه و برای پاسخ‌دهنده‌ها ارسال و جمع‌آوری شد. ۲۷ نفر خبرهٔ (متخصص) انتخاب‌شده ویژگی‌هایی به شرح جدول (۳) داشتند.

جدول (۳) اطلاعات جمعیت‌شناختی خبرگان

Table (3) Demographic information of experts

گروه شغلی	درصد	مدرک تحصیلی	درصد	رشتهٔ تحصیلی	درصد	تجربهٔ مفید حرفه‌ای	درصد	تجربهٔ تدریس	درصد
تحلیل‌گر گروه بانکی	۰/۰۴	کارشناسی	۰/۰۴	حسابداری	۰/۶۷	نبود تجربهٔ حرفه‌ای	۰/۰۴	نبود تجربهٔ تدریس	۰/۱۵
حسابرس	۰/۱۵	کارشناسی ارشد	۰/۳۳	مدیریت مالی	۰/۱۱	کمتر از ۱۰ سال	۰/۲۶	کمتر از ۱۰ سال	۰/۴۱
عضو هیئت‌مدیره یا ارکان اجرایی بانک	۰/۱۱	دکتری	۰/۶۳	اقتصاد	۰/۱۸	بین ۱۰ الی ۱۵ سال	۰/۲۹	بین ۱۰ الی ۱۵ سال	۰/۱۸
کارشناس نظارت بانکی	۰/۵۹	-	-	سایر	۰/۰۴	بین ۱۵ الی ۲۰ سال	۰/۱۵	بین ۱۵ الی ۲۰ سال	۰/۱۵
مدرس در دانشگاه	۰/۱۱	-	-	-	-	بیش از ۲۰ سال	۰/۲۶	بیش از ۲۰ سال	۰/۱۱
جمع	۱۰۰٪		۱۰۰٪		۱۰۰٪		۱۰۰٪		۱۰۰٪

در مرحلهٔ بعد، با توجه به شناسایی عوامل راهبری شرکتی، افشا و شفافیت در مرحلهٔ اول، برای حصول اطمینان از صحت، دقت، کاربردی‌بودن و جامعیت عوامل شنا سایی شده از تکنیک دلفی فازی برای د ستیابی به توافق گروهی بین خبرگان ا ستفاده شد. روش دلفی از دههٔ ۱۹۶۰ به‌عنوان یک روش علمی در مجامع دانشـــگاهی به کار گرفته شـــد (Imanijajarmi, 2000). روش دلفی بر این پیش‌فرض شکل می‌گیرد که دو فکر بهتر از یک فکر است. هدف این روش، دسترسی به توافق گروهی برای حل مسئله از طریق یک فرایند ارتباطی میان خبرگان ا ست. این فرایند ارتباطی از سوی پژوهشگر ایجاد و حفظ می شود. در روش دلفی جریان اطلاعات بین خبرگان و دستیابی به یک توافق نهایی براساس سه عنصر پرسشنامه، کارشناسان (اعضای گروه دلفی) و ادوار پرسش صورت می‌گیرد

[1]. snowball

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

(Saito & Sinha, 1991). در روش دلفی برخلاف پژوهش‌های پیمایشی اعتبار تجربی و علمی پاسخ‌دهندگان از تعداد پاسخ‌دهندگان مهم‌تر است. به‌طور معمول، تعداد پاسخ‌دهنده‌ها بین ۵ الی ۲۰ نفر کفایت می‌کند (Dehghanifiroozabadi & Bogheyri, 2015). در روش دلفی، داده‌های ذهنی افراد خبره با استفاده از تحلیل‌های آماری به داده‌های عینی تبدیل می‌شود. این روش منجر به اجماع در تصمیم‌گیری می شود. با توجه به اینکه افراد پاسخ‌دهنده براساس توانایی‌های ذهنی و درک‌شان به مسائل اظهارنظر می‌کنند؛ بنابراین استفاده از اعداد قطعی در حل مسائلی مانند پیش‌بینی، شناسایی، طراحی و سیاست‌گذاری منجر به نتایجی خواهد شد که دور از واقعیت‌اند. با توجه به احتمال قطعیت‌نداشتن حاکم بر چنین مسائلی، بهتر است داده‌ها در قالب زبان طبیعی از خبرگان، اخذ و برای تحلیل آن به‌جای استفاده از اعداد قطعی، از اعداد فازی استفاده شود که به نتایج واقعی‌تر منجر می‌شود (Azar & Faraji, 2010). مجموعه‌های فازی دارای تابع عضویت‌های مختلفی ازجمله: فازی مثلثی، ذوزنقه‌ای، گاوس و غیره است که برای نشان‌دادن نظرهای خبرگان از آن استفاده می‌شود. در پژوهش حاضر، از روش دلفی فازی مثلثی استفاده شد. عدد فازی مثلثی با سه عدد حقیقی به‌صورت F=(L,M,U) نمایش داده می شود که در آن (u) کران بالا یا بیشینهٔ مقادیر عدد فازی F، (L) کران پایین یا کمینهٔ مقادیر عدد فازی F و (M) محتمل‌ترین مقدار یک عدد فازی F است. تابع عضویت یک عدد فازی مثلثی در رابطهٔ ۱ بیان شده است:

$$u_F(x) = \begin{cases} \dfrac{x-L}{M-L} & L \le x \le M \\ \dfrac{U-X}{U-M} & M \le x \le U \\ 0 \quad Otherwise \end{cases}$$

رابطهٔ ۱

در ادامه، مراحل اجرایی دلفی فازی پژوهش بیان می‌شود.

گام اول: در گام اول دلفی فازی براساس نتایج حاصل از مطالعات و مصاحبه‌های اولیه، پرسشنامه‌ای طراحی و از خبرگان درخواست شد ابتدا نظر موافق یا مخالف خود را نسبت‌به هریک از عوامل مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی صنعت بانکداری ایران مشخص کنند. بعد از مشخص‌شدن رأی موافق یا مخالف، درخواست شد در صورت نظر موافق با هر عامل، با استفاده از عبارات کلامی «خیلی کم»، «کم»، «متوسط»، «زیاد» و «خیلی زیاد» میزان اهمیت هریک از عوامل شناسایی شده را مشخص کنند. بدین صورت نظر و رأی خبرگان جمع‌آوری شد. گام دوم: با استفاده از تابع عضویت مثلثی و نرم‌افزار متلب نسخهٔ ۲۰۱۴، عبارات کلامی در دامنهٔ ۱ تا ۵ به اعداد فازی تبدیل و به‌صورت شکل (۱) از نرم‌افزار متلب استخراج شد. سپس عدد فازی متناظر با متغیرهای کلامی در جدول (۳) مشخص شد. گام سوم: در این مرحله اعداد فازی مثلثی A^{ij} برای هر فرد خبره با استفاده از رابطهٔ ۲ مشخص شد.

$$A^{ij} = (L^{ij}.M^{ij}.U^{ij}) \;\; i.j = 1.2.3.\ldots.n$$

رابطهٔ ۲

A^{ij} انعکاس‌دهندهٔ نظر و رأی خبره دربارهٔ هر عامل است. اندیس i به خبرهٔ iام اشاره دارد و اندیس j به عامل j مربوط است. (L) کمینهٔ مقدار فازی، (M) محتمل‌ترین مقدار عدد فازی و (U) بیشینهٔ مقادیر عدد فازی است.گام چهارم: میانگین مجموعه‌های (A_m) از تمامی مجموعه‌ها (A^{ij}) از طریق رابطهٔ ۳ برای هر عامل محاسبه شد.

$$A_m = (L_m.M_m.U_m) = (\frac{1}{n}\sum_{j=1}^{n} L^{ij}.\frac{1}{n}\sum_{j=1}^{n} M^{ij}.\frac{1}{n}\sum_{j=1}^{n} U^{ij})$$

رابطهٔ ۳

گام پنجم: اختلاف‌نظر هریک از خبرگان راجع به هر عامل، از میانگین آن عامل با استفاده از رابطهٔ ۴ محاسبه شد.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

رابطهٔ ۴ $$(L_m - L^{ij}.M_m - M^{ij}.U_m - U^{ij})$$

در این مرحله از کار، برای بررسی میزان توافق بین خبرگان، پرسشنامهٔ مرحلهٔ اول به‌همراه میانگین نظر خبرگان و اختلاف‌نظر هر فرد خبره با میانگین نظر خبرگان، در قالب پرسشنامهٔ دور دوم مجدد برای اعضای خبرگان ارسال شد. بدین صورت، نظرها و رأی خبرگان در مرحلهٔ دوم دلفی جمع‌آوری شد. گام ششم: بعد از اینکه بازخورد اولیه به خبرگان داده و پرسشنامهٔ دور دوم جمع‌آوری شد، مرحلهٔ دوم دلفی فازی انجام گرفت. پرسشنامهٔ دوم نیز با استفاده از رابطه‌های ۲ و ۳ مجدد ارزیابی شد. گام هفتم: در این پژوهش برای دی فازی کردن هریک از مراحل دلفی فازی از روش ثقل مرکزی (رابطهٔ ۵) استفاده شد.

رابطهٔ ۵ $$S_j = \frac{L_m + M_m + U_m}{3}$$

گام هشتم: اختلاف‌نظر میانگین‌های حاصل شدهٔ خبرگان در دو مرحلهٔ اول و دوم دلفی فازی محاسبه شد. به‌طور معمول، مراحل دلفی فازی تا زمانی تکرار می‌شود که اختلاف میانگین نظر خبرگان بین دو مرحلهٔ نظرسنجی به کمتر از حد آستانهٔ خیلی کم (۰/۲) برسد. در این صورت، فرایند نظرسنجی متوقف می‌شود. اختلاف‌نظر خبرگان با استفاده از اختلاف اعداد دی فازی مرحلهٔ اول و دوم برای هر عامل محاسبه شد. اختلاف‌های به‌دست‌آمده کمتر از ۰/۲ بود. گام نهم: با توجه به اینکه در مرحلهٔ دوم دلفی فازی اجماع بین خبرگان حاصل شد، در این مرحله ادامهٔ دلفی فازی متوقف شد و با استفاده از مقدار آستانهٔ (a) و عدد دی فازی‌شده (میانگین قطعی)، هر عامل در مرحلهٔ دوم دلفی فازی عوامل مؤثر و غیر مؤثر را تعیین کرد. به‌طور معمول، مقدار آستانه با استنباط ذهنی تصمیم‌گیرنده مشخص می‌شود و مستقیم بر تعداد عواملی تأثیر خواهد گذاشت که غربال می‌شود. گفتنی است اجماع نظر یا قانون کلی برای تعیین مقدار آستانه وجود ندارد و تعیین آن با استنباط ذهنی تصمیم‌گیرنده مشخص می‌شود. در این پژوهش، با مشورت کارشناسان عدد ۳ به‌عنوان عدد آستانه (a) در نظر گرفته شد. عامل‌هایی که عدد فازی زدایی آنها از حد آستانه کمتر است، به‌منزلهٔ عامل مؤثر در هدف پذیرفته نمی‌شود؛ بنابراین اگر $S_j \geq a$ باشد، عامل، مؤثر و پذیرفته می‌شود و اگر $S_j < a$ باشد، عامل، غیر مؤثراست و پذیرفته نمی‌شود.

جدول (۴) اعداد فازی مثلثی عبارات کلامی

Table (4) Triangular fuzzy numbers of linguistic expression

عبارات کلامی	عدد فازی مثلثی متناظر
خیلی زیاد	(۴-۵-۵)
زیاد	(۳-۴-۵)
متوسط:تقریباً	(۲-۳-۴)
کم	(۱-۲-۳)
خیلی کم	(۱-۱-۲)

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

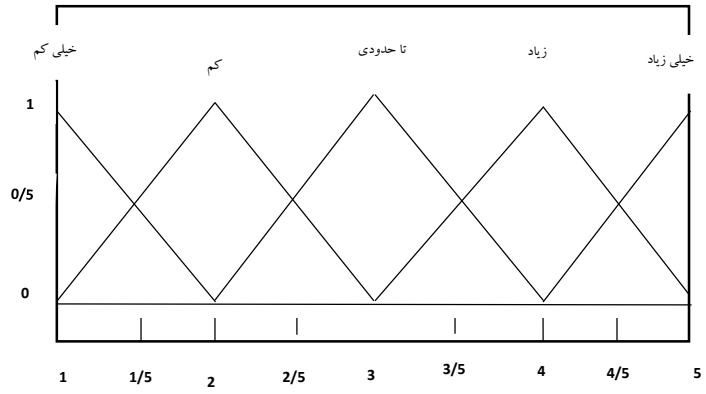

شکل(۱) تعریف عبارات کلامی

Figure (1) Definition of linguistic expression

یافته‌ها

به‌منظور حصول اطمینان از صحت و دقت عوامل استخراج شده در مرحلهٔ اول پژوهش، از تکنیک دلفی فازی برای دستیابی به توافق گروهی بین خبرگان استفاده شد. در مرحلهٔ اول دلفی فازی پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها ابتدا نظرهای موافق و مخالف راجع به هر عامل در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها بررسی شد. خبرگان با همهٔ عوامل، نظر موافق داشتند. سپس عدد فازی متناظر با متغیرهای کلامی با استفاده از رابطهٔ ۲ به نظر هریک از خبرگان داده شد. بعد از آن، با استفاده از رابطهٔ ۳ میانگین اعداد فازی و با استفاده از رابطهٔ ۵ عدد دی فازی شده هر عامل محاسبه شد. نتایج حاصل از محاسبات دور اول دلفی فازی در جدول (۵) ذکر شده است. طبق نتایج حاصل از مرحلهٔ اول دلفی فازی میان عوامل راهبری شرکتی، عامل‌های نوع گزارش حسابرس مستقل (S_A=۴/۱۷۶) و استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی (S_A=۴/۱۶) بیشترین میزان توافق خبرگان را دارد و عامل‌های دیگر در ردهٔ بعدی قرار گرفتند. میان عوامل افشا و شفافیت، عامل‌های گزارش و افشای تسهیلات اعطایی بااهمیت و تعهدات کلان اقتصادی، افشای معاملات با اشخاص وابسته و افشای تسهیلات اعطایی امهال شده به‌ترتیب با میانگین قطعی (S_A=۴/۱۷۳) (S_A=۴/۱۲۶) (S_A=۴/۱۱۱) بیشترین میزان توافق خبرگان را دارد و عوامل دیگر افشا و شفافیت بعد از این عوامل قرار گرفتند.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جدول (۵) دیدگاه خبرگان در دور اول و دوم دلفی فازی

Table (5) Experts' opinions in the first and second round of fuzzy Delphi

ردیف	عوامل	نتایج دور اول دلفی فازی	نتایج دور دوم دلفی فازی	S_B-S_A
		S_A U M L	S_B U M L	
۱	تخصص مالی و حسابداری اعضای هیئت‌مدیره	[۳/۹۲۶، ۴/۷۴، ۴، ۳/۰۴]	[۳/۹۲۶، ۴/۷۴، ۴، ۳/۰۴]	۰
۲	وجود کمیتهٔ حسابرسی	[۳/۶۵۴، ۴/۵۲، ۳/۶۷، ۲/۷۸]	[۳/۶۰۵، ۴/۴۴، ۳/۶۳، ۲/۷۴]	۰/۰۴۹
۳	استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی	[۴/۱۶، ۴/۸۹، ۴/۳، ۳/۳]	[۴/۰۴۹، ۴/۷۸، ۴/۱۹، ۳/۱۹]	۰/۱۱۱
۴	تخصص مالی و حسابداری اعضای کمیتهٔ حسابرسی	[۳/۹۶۳، ۴/۸۱، ۴/۰۴، ۳/۰۴]	[۴/۰۲۵، ۴/۸۵، ۴/۱۱، ۳/۱۱]	۰/۰۶۲
۵	وجود کمیتهٔ تطبیق	[۳/۳۳۳، ۴/۲۶، ۳/۳۳، ۲/۴۱]	[۳/۳۰۹، ۴/۲۶، ۳/۳، ۲/۳۷]	۰/۰۲۵
۶	گزارش تطبیق مقررات توسط کمیتهٔ تطبیق	[۳/۳۸۳، ۴/۳۳، ۳/۳۷، ۲/۴۴]	[۳/۵۳، ۴/۴۸، ۳/۵۲، ۲/۵۹]	۰/۱۴۸
۷	وجود کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول	[۳/۱۲۳، ۴/۰۴، ۳/۱۱، ۲/۲۲]	[۳/۱۸۵، ۴/۱۱، ۳/۱۹، ۲/۲۶]	۰/۰۶۲
۸	گزارش کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول	[۳/۵۱۹، ۴/۱۹، ۳/۳۳، ۲/۳۷]	[۳/۶۱۷، ۴/۴۴، ۳/۷، ۲/۷]	۰/۰۹۹
۹	گزارش حسابرسی داخلی	[۳/۵۱۹، ۴/۴۱، ۳/۲،۵۲/۶۳]	[۳/۶۶۷، ۴/۴۸، ۳ /۷، ۲/۸۱]	۰/۱۴۸
۱۰	نوع گزارش (اظهارنظر) حسابرس مستقل	[۴/۱۷۳، ۴/۹۳ ، ۴/۳، ۳/۳]	[۴/۲۹۶، ۴/۹۳، ۴/۴۸، ۳/۴۸]	۰/۱۲۳
۱۱	گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی	[۳/۹۳۸، ۴/۶۷، ۳/۹۳، ۲/۹۳]	[۴/۰۸۶، ۴/۸۱، ۴/۲۲، ۳/۲۲]	۰/۱۴۸
۱۲	امتیاز افشای اطلاعات از سوی سازمان بورس	[۳/۴۹۶، ۴/۲۲، ۳ /۳، ۲/۴۱]	[۳/۵۸، ۴/۵۲، ۳/۵۹، ۲/۶۳]	۰/۱۱۱
۱۳	ارائهٔ به‌موقع صورت‌های مالی	[۳/۶۰۵، ۴/۴۸، ۳ /۶۳، ۲/۷]	[۳/۷۲۸، ۴/۵۹، ۳/۷۸، ۲/۸۱]	۰/۱۲۳
۱۴	تجدید ارائهٔ صورت‌های مالی	[۳/۶۵۴، ۴/ ۴۸، ۳ /۷، ۲/۷۸]	[۳/۶۵۴، ۴/۴۸، ۳ /۷، ۲/۷۸]	۰
۱۵	گزارش و محاسبهٔ نسبت کفایت سرمایه	[۳/۸۴، ۴/۷۴ ، ۳/۸۹ ، ۲/۸۹]	[۳/۸۴، ۴/۷۴، ۳/۸۹، ۲/۸۹]	۰
۱۶	محاسبه و افشای ریسک اعتباری	[۴/۰۳۷، ۴/۸۹، ۴/۱۱، ۳/۱۱]	[۴/۰۹۹، ۴/۹۳، ۴/۱۹، ۳/۱۹]	۰/۰۶۲
۱۷	محاسبه و افشای ریسک نقدینگی	[۳/۸۶۴، ۴/۷۴، ۳/۹۳، ۲/۹۳]	[۳/۹۳۸، ۴/۸۱، ۴، ۳]	۰/۰۷۴
۱۸	محاسبه و افشای ریسک عملیاتی	[۳/۷۱۶، ۴/۶۳، ۳/۷۴، ۲/۷۸]	[۳/۸۲۷، ۴/۷۴، ۳/۸۵، ۲/۸۹]	۰/۱۱۱
۱۹	محاسبه و افشای ریسک بازار	[۳/۷۱۶، ۴/۷۴، ۳/۸۹، ۲/۸۹]	[۳/۸۲۷، ۴/۶۷، ۳/۸۹، ۲/۹۳]	۰/۱۱۱
۲۰	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک اعتباری	[۳/۸۴، ۴/۵۹، ۳/۷۴، ۲/۷۸]	[۳/۹۱۴، ۴/۸۱، ۳/۹۶، ۲/۹۶]	۰/۰۷۴
۲۱	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک نقدینگی	[۳/۵۸، ۴/۵۶، ۳/۵۹، ۲/۵۹]	[۳/۷۵۳، ۴/۷، ۳/۷۸، ۲/۷۸]	۰/۱۷۳
۲۲	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک عملیاتی	[۳/۳۸۳، ۴/۳۳، ۳/۳۷، ۲/۴۴]	[۳/۵۵۶، ۴/۴۸، ۳/۵۶، ۲/۶۳]	۰/۱۷۳
۲۳	محاسبه و افشای ذخیرهٔ ریسک بازار	[۳/۴۴۴، ۴/۴۱، ۳/۴۴، ۲/۴۸]	[۳/۶۱۷، ۴/۵۶، ۳/۶۳، ۲/۶۷]	۰/۱۷۳
۲۴	گزارش ارزیابی وثایق اخذشده برای تسهیلات و خدمات بانک	[۳/۶۴۲، ۴/۵۶، ۳ /۶۷، ۲/۷]	[۳/۷۰۴، ۴/۶۳، ۳/۷۴، ۲/۷۴]	۰/۰۶۲
۲۵	افشای تسهیلات اعطایی بااهمیت و تعهدات کلان اقتصادی	[۴/۱۷۳، ۴/۸۵، ۴/۳۳، ۳/۳۳]	[۴/۲۲۲، ۴/۸۵، ۴/۴۱، ۳/۴۱]	۰/۰۴۹
۲۶	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس زمان (سرسید)	[۴/۰۱۲، ۴/۸۱، ۴/۱۱، ۳/۱۱]	[۴/۱۱۱، ۴/۸۱، ۴/۲۶، ۳/۲۶]	۰/۰۹۹
۲۷	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس رشتهٔ فعالیت مشتری	[۳/۳۸۳، ۴/۲۶، ۳/۴۱، ۲/۴۸]	[۳/۴۹۴، ۴/۴۱، ۳/۵۲، ۲/۵۶]	۰/۱۱۱
۲۸	گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس وضعیت مالی مشتری	[۳/۶۵۴، ۴/۵۲، ۳ /۷، ۲/۷۴]	[۳/۶۷۹، ۴/۵۶، ۳/۷۴، ۲/۷۴]	۰/۰۲۵
۲۹	افشای تسهیلات اعطایی امهال‌شده	[۴/۱۱۱، ۴/۸۱، ۴/۲۶، ۳/۲۶]	[۴/۱۳۶، ۴/۸۱، ۴/۳، ۳/۳]	۰/۰۲۵

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

۳۰	افشای مطالبات سوخت‌شده در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی	[۳/۸۲۷، ۴/۵۲، ۳/۹۶، ۳]	[۳/۹۸۸، ۴/۶۳، ۴/۱۵، ۳/۱۹]	۰/۱۶
۳۱	افشای تعهدات اعتباری اسنادی، تعهدات ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره‌شده و سایر تعهدات احتمالی (اقلام زیرخط ترازنامه به تفکیک)	[۳/۴۵۷، ۴/۴۱، ۳/۴۸، ۲/۴۸]	[۳/۶۰۵، ۴/۵۶، ۳/۶۳، ۲/۶۳]	۰/۱۴۸
۳۲	گزارش و افشای مطالبات مشکوک‌الوصول بابت اعتبارات اسنادی و ضمانت‌های پرداخت‌شده	[۳/۹۲۶، ۴/۶۳، ۳/۹۳، ۲/۹۳]	[۴/۰۴۹، ۴/۷۸، ۴/۱۹، ۳/۱۹]	۰/۱۲۳
۳۳	افشای معاملات با اشخاص وابسته (موضوع مادهٔ ۱۲۹)	[۴/۱۳۶، ۴/۸۹، ۴/۲۶، ۳/۲۶]	[۴/۱۸۵، ۴/۸۹ ، ۴/۳۳ ، ۳/۳۳]	۰/۰۴۹
۳۴	گزارش و افشای منابع و مصارف سپرده‌های قرض‌الحسنه	[۳/۲۳۵، ۴/۱۵، ۳/۲۲، ۲/۳۳]	[۳/۴۲، ۴/۳۳، ۳/۴۴، ۲/۴۸]	۰/۱۸۵

بعد از محاسبات دور اول دلفی فازی، مرحلهٔ دوم دلفی فازی اجرا شد. با این هدف که خبرگان پاسخ‌ها را مجدد مرور کرده و در صورت نیاز در نظرها و قضاوت‌های خود تجدیدنظر و دلایل خود را در موارد اجماع‌نشدن ذکر کنند. در این مرحله، پرسشنامهٔ دوم همراه با نظرهای مرحلهٔ اول هر خبره و میزان اختلاف‌نظر وی با میانگین نظر خبرگان حاصل از مرحلهٔ اول دلفی فازی در اختیار آنها قرار گرفت. بعد از جمع‌آوری پرسشنامه‌های این مرحله، عدد فازی متناظر با عبارات کلامی با استفاده از رابطهٔ ۲ مجدد به نظر هریک از خبرگان داده شد؛ سپس با استفاده از رابطهٔ ۳ و ۵ میانگین اعداد فازی و دی فازی‌شدهٔ هر عامل محاسبه شد. نتایج و محاسبات حاصل از این دور هم در جدول (۵) نشان داده شده است. بعد از اجرای دور دوم دلفی فازی، برای توقف یا ادامهٔ ادوار دیگر دلفی فازی، نتایج دور اول و دوم دلفی فازی مقایسه و بررسی شد. نتایج حاصل از مقایسهٔ دور اول و دوم دلفی فازی ($S_A S_B$-) در جدول (۵) بیان شده است. با توجه به اینکه اختلاف‌نظر خبرگان در مرحلهٔ اول و دوم دلفی فازی کمتر از حد آستانهٔ ۰/۲ بود، فرایند دلفی فازی متوقف شد. می‌توان گفت در دور دوم دلفی فازی، اجماع خوبی بین خبرگان به وجود آمده است. پس از اجماع بین خبرگان به غربال عوامل مؤثر و غیر مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها پرسنده شد. همچنان که در جدول (۵) مشاهده می‌شود، عدد دی فازی‌شده یا میانگین قطعی (S_B) هریک از عامل‌ها از مقدار آستانه یعنی عدد ۳ بزرگ‌تر است؛ بنابراین عوامل راهبری شرکتی، افشا و شفافیت شناسایی‌شده که در جدول (۵) آمده است، ازنظر خبرگان در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی در بانک‌ها مؤثر تشخیص داده شد. نتایج به‌دست‌آمده نشان‌دهندهٔ آن بود که عامل‌های راهبری شرکتی به‌طور متوسط ۷۵ درصد توافق خبرگان را کسب کردند. در این میان، عامل نوع گزارش حسابرس مستقل (S_B=۴/۲۹۶) ۸۶ درصد رأی خبرگان، گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی با (S_B=۴/۰۸۶) ۸۱ درصد رأی خبرگان، استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی (S_B=۴/۰۴۹) و تخصص مالی و حسابداری اعضای کمیتهٔ حسابرسی (S_B=۴/۰۲۵) هریک با ۸۰ درصد رأی خبرگان بیشترین میزان توافق خبرگان را کسب کردند. به عبارتی دیگر، ازنظر خبرگان، این عوامل بیشترین تأثیر را در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی در صنعت بانکداری دارد. دیگر عوامل راهبری شرکتی بعد از این عوامل قرار گرفت که کمترین میزان توافق خبرگان با ۶۴ درصد مربوط به عامل وجود کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول (S_B=۳/۱۸۵) بود. یافته‌های حاصل نشان‌دهندهٔ آن بود که عامل‌های مربوط به افشا و شفافیت به‌طور متوسط ۷۷ درصد توافق خبرگان را کسب کرد. در میان این عوامل، گزارش و افشای تسهیلات اعطایی با اهمیت و تعهدات کلان اقتصادی (S_B=۴/۲۲۲) با ۸۴/۴ درصد رأی خبرگان، افشای معاملات با اشخاص وابسته (S_B=۴/۱۸۵) با ۸۳/۷ درصد رأی خبرگان، افشای تسهیلات اعطایی امهال‌شده (S_B=۴/۱۳۶) با ۸۲/۷ درصد، گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس زمان سررسید (S_B=۴/۱۱۱) با ۸۲/۲ درصد و محاسبه و افشای ریسک اعتباری (S_B=۴/۰۹۹) با ۸۱/۹ درصد بیشترین میزان توافق خبرگان را کسب کردند. به عبارتی دیگر، میان عوامل افشا و شفافیت، این عوامل بیشترین تأثیر را در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی صنعت بانکداری داشت و عوامل

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

دیگر در رده‌های بعدی قرار گرفت. پایین‌ترین میزان رأی خبرگان میان عوامل افشا و شفافیت با ۶۸/۴ درصد مربوط به عامل گزارش و افشای منابع و مصارف سپرده‌های قرض‌الحسنه (S_B=۳/۴۲) بود.

نتایج و پیشنهادها

در این پژوهش با استفاده از روش دلفی فازی و استناد به دیدگاه‌های ۲۷ نفر از خبرگان منتخب در زمینهٔ مالی، بانکداری و حسابداری، شناسایی عوامل بالقوهٔ راهبری شرکتی، افشا و شفافیت مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی در صنعت بانکداری ایران بررسی شد. پس از شناسایی و غربالگری اولیه، با استفاده از روش دلفی فازی، ۳۴ عامل به‌عنوان عامل‌های مهم و اولویت‌دار در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی صنعت بانکداری ایران مشخص و معرفی شد. رعایت سازوکارهای راهبری شرکتی به صورت محتوایی و نه فقط به‌صورت شکلی، افشا و شفافیت در اطلاعات باعث مفیدبودن اطلاعات مالی و اطمینان‌بخشی به ذی‌نفعان این اطلاعات ازجمله ناظران بانکی، سپرده‌گذاران و سهامداران بانک می‌شود و روشنگر بسیاری از امور برای استفاده‌کنندگان است. براساس نتایج حاصل ازنظر خبرگان و تحلیل‌های آماری انجام‌شده، ۱۲ عامل از ۳۴ عامل تأییدشده مربوط به عوامل راهبری شرکتی است که به‌طور متوسط ۷۵ درصد رأی موافق خبرگان را کسب کرد. براساس نتایج حاصل شده، نوع گزارش حسابرس مستقل با ۸۶ درصد رأی خبرگان از مؤثرترین عوامل در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌هاست؛ بنابراین می‌توان گفت انتخاب حسابرس مستقل و آشنا با مسائل بانکداری از سوی بانک‌ها به‌عنوان یکی از سازوکارهای بیرونی راهبری شرکتی، از حائز اهمیت‌ترین عوامل در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی است. گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی با ۸۱ درصد رأی خبرگان از دیگر عوامل اثربخش در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی است. پس هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها با استقرار سازوکارهای قوی کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی، اطمینان‌بخشی معقولی از کیفیت صورت‌های مالی فراهم می‌کند. به‌علاوه، خبرگان، عوامل کمیتهٔ حسابرسی، تخصص مالی و حسابداری و استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی را با ۸۰ درصد نظر موافق تأیید کردند که در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی مؤثر است؛ بنابراین داشتن تخصص مالی و حسابداری و استقلال اعضای کمیتهٔ حسابرسی باعث بهبود کیفیت صورت‌های مالی می‌شود. تخصص مالی و حسابداری اعضای هیئت‌مدیرهٔ بانک با ۷۸ درصد میزان موافقت خبرگان جزء عوامل اثرگذار بر کیفیت صورت‌های مالی تشخیص داده شد. پس دانش و تجربهٔ کافی در زمینهٔ مالی و حسابداری اعضای هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها، باعث اثربخشی کیفیت صورت‌های مالی می‌شود. عامل گزارش حسابرس داخلی با کسب ۷۲ درصد میزان موافقت خبرگان به‌عنوان یکی از سازوکارهای راهبری شرکتی در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها مشخص شد. حسابرس داخلی با توجه به زمان کافی و آگاه به شرایط و عملیات داخلی بانک نظارت مؤثری بر فرایند تهیهٔ صورت‌های مالی دارد. بانک مرکزی در راستای تقویت سیستم نظارتی بانک‌ها، هیئت‌مدیرهٔ آنها را ملزم کرده است کمیتهٔ تطبیق و تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول را ایجاد کند. کمیتهٔ تطبیق قوانین و مقررات با ۶۶ درصد، کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول با ۶۲ درصد و گزارش‌های منتشرهٔ این کمیته‌ها هرکدام با ۷۰ و ۷۲ درصد، ازجمله عواملی بود که خبرگان اتفاق‌نظر داشتند. این عوامل در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها اثربخش است. کمیتهٔ تطبیق با نظارت بر کفایت و اثربخشی مدیریت ریسک و گزارش رعایت‌نشدن قوانین و مقررات اعم از مالی و غیرمالی بر کیفیت صورت‌های مالی اثرگذار است. کمیتهٔ تشخیص مطالبات غیرقابل‌وصول، که ریاست آن یکی از اعضای کمیتهٔ حسابرسی است، با بررسی و گزارش مطالبات غیرقابل‌وصول می‌تواند در طبقه‌بندی و تعدیل حساب‌ها در صورت‌های مالی نقش مؤثر ایفا کند. تأیید و اجماع نظر خبرگان راجع به عوامل راهبری شرکتی مشخص و معرفی شده در این پژوهش، از تئوری‌های راهبری شرکتی و رهنمودهای کمیتهٔ بین‌المللی بانکداری بال پشتیبانی می‌کند. ازجمله: رهنمود کیفیت حسابرسی مستقل (2008)، بهبود اصول راهبری شرکتی (2010)، اصول اساسی نظارت بر بانکداری (2012)، اصول راهبری شرکتی برای بانک‌ها (2015)، دستورالعمل راهبری شرکتی پذیرفته‌شدهٔ سازمان بورس و اوراق بهادار ایران (2018)، منشور کمیتهٔ حسابرسی ناشران پذیرفته‌شدهٔ سازمان بورس و اوراق بهادار ایران (2013)، بخشنامهٔ شمارهٔ ۹۶/۲۳۵۰۷۶ بانک مرکزی (2017) و بخشنامهٔ شمارهٔ ۹۱/۲۱۲۷۰ بانک مرکزی ایران (2012)؛ همچنین اهمیت این عوامل در

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پژوهش‌های پژوهشـــگرانی ازجمله: ســـیریاما و نورا (2017)، آکیجو و بابا توند (2017)، نیکبخت و احد خان بیگی (2018)، امبوبو وایکیپو (2016)، پیوندی و خرم (2014) و ژیژانگ و همکاران (2011) دیدنی ا ست. برا ساس نتایج حا صل شده، ۲۲ عامل از عوامل مورد تأیید خبرگان در گروه اف شا و شفافیت طبقه‌بندی شد که به‌طور متو سط ۷۷ در صد توافق خبرگان را ک سب کردند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، عامل گزارش و محاسبهٔ نسبت کفایت سرمایهٔ بانک با ۷۶ درصد، محاسبه و افشای ریسک اعتباری با ۸۰ درصد، ریسک عملیاتی با ۷۶ درصد، ریسک نقدینگی با ۷۹ درصد، ریسک بازار با ۷۶ درصد و ذخایر ریسک‌ها به‌ترتیب با ۷۹ درصد، ۷۰ درصد، ۷۴ درصد و ۷۲ درصد موافقت نظر خبرگان، به‌عنوان عوامل اثربخش در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی صنعت بانکداری ایران تشخیص داده شد. از آنجا که ریسک با فعالیت‌های بانک همزاد است، یکی از راه‌های ارزیابی وظیفهٔ مباشرتی مدیران، از طریق افشا و شفافیت اطلاعات مربوط به ریسک‌هاست. اجماع نظر خبرگان با افشا و شفافیت ریسک‌ها به‌عنوان عوامل مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها از رهنمودهای کمیتهٔ نظارت بر بانکداری بال یعنی ا صول ا ساسی برای نظارت بانکی مؤثر (2012)، مقررات جهانی برای مقاوم سازی بانک‌ها و سیستم بانکی مو سوم به بال ۳ (2011)، همگرایی بین‌المللی در زمینهٔ ا ستانداردها و اندازه‌گیری سرمایهٔ بانک‌ها موســوم به بال ۲ (2006)، بخشــنامهٔ شــمارهٔ ۱۹۶۶ بانک مرکزی ایران (2003)، بخشــنامهٔ شــمارهٔ ۱۵۴۸ بانک مرکزی ایران (2007)، بخ شنامهٔ شمارهٔ ۲۴۰۳ بانک مرکزی ایران (2007)، بخ شنامهٔ شمارهٔ ۳۲۴۴ بانک مرکزی ایران (2007) تبعیت می‌کند. اهمیت اف شا و شفافیت ریسک‌ها را می‌توان در پژوهش‌های المغظوم و همکاران (2016)، سلگی (2018) و طاهری و همکاران (2019) مشاهده کرد. برا ساس فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک‌ها به تخصیص منابع می‌پردازند. یکی از ا صلی‌ترین فعالیت‌های تخصیصی بانک‌ها، اعطای ت سهیلات ا ست. در صورت ایفانکردن تعهد از سوی م شتریان بانک در سرر سید، بانک باید ت سهیلات اعطایی را برا ساس کیفیت آنها ارزیابی، ذخیرهٔ لازم را محا سبه و در صورت‌های مالی طبقه‌بندی و اف شا کند. افزون بر این، بانک‌ها اختیار دارند تسهیلاتی را امهال کنند که زمان آنها سپری شده است. در راستای حفظ منابع سپرده‌گذاران و ذی‌نفعان در فرایند تخصیص منابع، بانک باید وثایق و تضمین‌های معتبر و کافی اخذ کند. در این راستا، عوامل گزارش و افشای کیفیت تسهیلات براساس: زمان با ۸۲ درصد، ر شتهٔ فعالیت م شتری با ۶۸ در صد، و ضعیت مالی م شتری با ۷۲ در صد و افشای ت سهیلات اعطایی امهال شده با ۸۳ در صد، افشای مطالبات سوخت‌شده در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی با ۷۹ درصد، گزارش ارزیابی وثایق اخذشده برای تسهیلات و خدمات بانک با ۷۴ درصـــد موافقت خبرگان، به‌عنوان عوامل اثربخش در ارزیابی کیفیت صـــورت‌های مالی بانک‌ها شـــناخته شـــد. بانک‌ها فعالیت های دیگری طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا انجام می‌دهند. ازجمله: تجهیز منابع قرض‌الحســـنه، اعطای تســـهیلات قرض‌الحسنه، صدور ضمانت‌نامه، گشایش اعتبارات اسنادی، امانت‌ها و دیگر خدمات بانکی مجاز. اغلب این فعالیت‌ها، اقلام خارج از ترازنامه یا تعهدات احتمالی و مشروطی هستند که از معاملات متداول بانک‌ها ناشی شده‌اند؛ هنگام وقوع در حساب‌ها به‌عنوان تعهد یا دین شناسایی نمی‌شوند؛ بخش عمده‌ای از کسب‌وکار بانک را تشکیل می‌دهند؛ اثر عمده‌ای بر میزان ریسک بانک دارند. در این راستا، خبرگان گزارش و افشـــای منابع و مصـــارف ســـپرده‌های قرض‌الحســـنه با ۶۸ درصـــد، افشـــای تعهدات اعتباری اســـنادی، تعهدات ضـــمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره‌شـــده و ســـایر تعهدات احتمالی (اقلام زیرخط ترازنامه) با ۷۲ درصـــد، گزارش و افشـــای مطالبات مشکوک‌الوصول بابت اعتبارات اسنادی و ضمانت‌های پرداخت‌شده با ۸۰ درصد موافقت، به‌عنوان عواملی مؤثر در کیفیت صورت‌های مالی تأیید شـــدند. موافقت با افشـــا و شـــفافیت عوامل فوق، که مربوط به کســـب‌وکار بانک‌هاســـت، از رهنمودهای کمیتهٔ نظارت بر بانکداری بال پیروی می‌کند. ازجمله: سند بهبود شفافیت (1998)، ا صول ا ساسی برای نظارت بانکی مؤثر (2012)، چارچوب مقررات جهانی برای مقاوم‌ســازی بانک‌ها و ســیســتم بانکی موســوم به بال ۳ (2011)، همگرایی بین‌المللی در زمینهٔ اســتانداردها و اندازه‌گیری ســرمایهٔ بانک‌ها موســوم به بال ۲ (2006) و اســتاندارد بین‌المللی حســابداری شــمارهٔ ۳۰ (1994)، بخشــنامه‌های بانک مرکزی ایران به شـــماره‌های ۲۸۲۳(2007)، ۹۰/۶۲۶۹۰ (2011)، ۹۶/۲۵۵۷۵۵ (2017). اهمیت و کارکرد افشـــا و شـــفافیت در صـــورت‌های مالی در مطالعات بامن و نیر (2000)، بولو و همکاران (2020)، محمدی و همکاران (2018) م شاهده می شود. با توجه به اینکه فعالیت صنعت

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

بانکداری جمع‌آوری و اعطای وجوه به اشخاص و بنگاه‌های اقتصادی است، زمینهٔ معاملات با اشخاص وابسته در این صنعت بیشتر فراهم است. این معاملات بر وضعیت مالی و عملکرد بانک اثرگذار است. در این راستا، خبرگان با افشای تسهیلات اعطایی با اهمیت و تعهدات کلان اقتصادی با ۸۴ درصد و افشای معاملات با اشخاص وابسته (موضوع مادهٔ ۱۲۹) با ۸۳ درصد هم‌عقیده بودند که در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی مهم و مؤثر است. این عوامل از رهنمودهای کمیتهٔ نظارت بر بانکداری بال پشتیبانی می‌کند. ازجمله: اصول اساسی برای نظارت بانکی مؤثر (2012)، بخشنامه‌های بانک مرکزی به شمارهٔ ۲۸۲۳ (2007)، ۹۱/۱۲۲۳۴۲ (2012)، ۸۹/۱۷۳۷۷۲ (2010)، استاندارد حسابداری شمارهٔ ۱۲ ایران، نیکبخت و احد خان بیگی (2018). ارائهٔ به‌موقع صورت‌های مالی با ۷۴ درصد، تجدید ارائهٔ صورت‌های مالی با ۷۲ درصد، امتیاز افشای اطلاعات از سوی سازمان بورس با ۷۰ درصد، از عواملی بود که خبرگان توافق نظر داشتند و در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی مؤثر است. این عوامل با بخشنامهٔ شمارهٔ ۹۶/۱۰۵۷۴۹ (2017)، بانک مرکزی و دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات سازمان بورس و اوراق بهادار تهران (2007) و پژوهش بولوو همکاران (2020) مطابقت نداشت. اهمیت این عوامل در پژوهش‌های دمریکان و فورمن (2014) و ژیژانگ و همکاران (2011)مشاهده می‌شود.

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش و چالش شفافیت در صنعت بانکداری کشور، به بانک مرکزی به‌عنوان نهاد ناظر بر بانک‌ها پیشنهاد می‌شود: الف) در سیاست‌های نظارتی مربوط به افشا و شفافیت عوامل معرفی‌شده در این پژوهش توجه جدی کند و با وضع مقررات، اول، این عوامل را به بانک‌ها معرفی و دوم، بانک‌ها را ملزم به رعایت آن کند؛ زیرا این عوامل براساس نظر خبرگانی حاصل شده است که تخصص و تجربهٔ چندین ساله در حوزهٔ بانکداری ایران داشتند. ب) با توجه به موافقت خبرگان درخصوص حضور اعضای دارای تخصص مالی و حسابداری در هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها و نظر به اینکه صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌مدیرهٔ بانک‌ها از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تأیید می شود؛ بنابراین به بانک مرکزی توصیه می شود به تخصص مالی و حسابداری اعضای هیئت‌مدیره توجه کند و این ویژگی را در مقررات مربوط به صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌مدیره بگنجاند. ج) همچنان که گفته شد، سیستم بانکی ایران با چالش شفافیت روبه‌رو است. برای نمونه، به لیست بدهکاران بانکی اشاره می شود که بین مسئولین رده‌بالای حکومتی دست‌به‌دست می‌شود و کسی حاضر به افشای آن نیست. با توجه به میزان زیاد موافقت خبرگان با دو عامل افشای تسهیلات اعطایی بااهمیت و تعهدات کلان اقتصادی و افشای معاملات با اشخاص وابسته به بانک مرکزی پیشنهاد می‌شود بانک‌ها را ملزم به افشا و شفافیت جزءبه‌جزء این معاملات و اشخاص در صورت‌های مالی کند تا از افشانشدن چنین مسائلی خودداری شود. د) بخش مهم دارایی بانک‌ها تسهیلات اعطایی است. در صورت عدم برگشت در موعد خود براساس زمان سپری‌شده باید به سرفصل‌های مختلف در صورت‌های مالی انتقال داده شود؛ اما مدیران رغبت کمی به این کار دارند؛ زیرا وجود برخی از این حساب‌ها ازجمله تسهیلات امهالی، مطالبات سوخت‌شده و غیره نشان از ناکارآمدی مدیران بانک‌هاست. به‌نوعی مدیران حساب‌ها را مدیریت می‌کنند تا ناکارآمدی خود را پنهان کنند. در این زمینه، بانک مرکزی با تدوین مقررات، بانک را ملزم به افشا و شفافیت دقیق عامل‌های معرفی‌شدهٔ مربوط به بخش تسهیلات می‌کند تا با نظارت‌های مستمر خود، از مدیریت این حساب‌ها توسط مدیران بکاهد. ذ) درنهایت، پیشنهاد مؤکد به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران این است که برای بهبود کیفیت صورت‌های مالی بانک‌ها، که سنگ‌بنای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی است، در بدنهٔ نظارتی خود، واحد مستقلی به نام واحد ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی تأسیس کند. به‌علاوه، به سازمان بورس و اوراق پیشنهاد می شود عوامل مؤثر در ارزیابی کیفیت صورت‌های مالی را که در این پژوهش مشخص و معرفی شده است، در صنعت مؤسسات مالی و اعتباری تبیین و به‌عنوان ابزاری برای رتبه‌بندی کیفیت صورت‌های مالی مؤسسات و بانک‌های موجود در صنعت مالی و اعتباری استفاده کند. به کمیتهٔ تدوین استانداردهای حسابداری سازمان حسابرسی هم پیشنهاد می شود در تدوین استانداردهای حسابداری به این عوامل توجه کند و در پایان به حسابرسان بانک‌ها پیشنهاد می شود در بررسی‌های تحلیلی خود از عامل‌های شناسایی‌شدهٔ این پژوهش برای بررسی کیفیت صورت‌های مالی استفاده کرده و در رسیدگی‌های خود به افشا و شفافیت این عوامل از سوی بانک‌ها دقت بیشتری به خرج دهند.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

منابع فارسی

آذر، عادل. و فرجی، حجت (۱۳۸۹). *علم مدیریت فازی*. تهران: مؤسسهٔ کتاب مهربان نشر.

استانداردهای حسابداری (۱۳۸۶). *افشای اطلاعات اشخاص وابسته، استاندارد حسابداری شمارهٔ ۱۲*. تهران: سازمان حسابرسی.

احمدی، رمضان.، آهنگری، عبدالمجید. و حاجب، حاجب (۱۳۹۸). بررسی تأثیر همزمان حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود با نقش میانجی ساختار سرمایه و عملکرد مالی. *فصلنامهٔ مدیریت دارایی و تأمین مالی*. ۷(۱):۱۰۲-۸۳.

اعتمادی، حسین.، رحمانی، علی.، آذر، عادل. و حصار زاده، رضا (۱۳۹۱). نقد پژوهش‌های کیفیت گزارشگری مالی و ارائهٔ نظریهٔ اطلاعات – عدم اطمینان‌محور جهت ارائهٔ مفهومی کیفیت. *فصلنامهٔ حسابداری مدیریت*. ۵(۴): ۸-۱.

ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۷۹). روش‌شناسی: آشنایی با روش دلفی و کاربرد آن در تصمیم‌گیری. *مدیریت شهری*. ۱(۱): ۳۹-۳۵.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۲). *آئین‌نامهٔ کفایت سرمایه*. بخشنامهٔ شمارهٔ:مب/ ۱۹۶۶.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵). *دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری*. بخشنامهٔ شمارهٔ: مب/ ۲۸۲۳

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۶). *مجموعهٔ رهنمودهایی برای مدیریت مؤثر ریسک اعتباری*. بخشنامهٔ شمارهٔ: مب/ ۱۵۴۸.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۶). *رهنمود مدیریت ریسک نقدینگی*. بخشنامهٔ شمارهٔ: مب/ ۲۴۰۳.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۶). *مجموعهٔ رهنمودها برای مدیریت مؤثر ریسک عملیاتی*. بخشنامهٔ شمارهٔ: مب/ ۳۲۴۴.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۹). *آیین‌نامهٔ تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط*. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۸۹/۱۷۳۷۷۲

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰). *دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر صندوق‌های قرض‌الحسنهٔ مؤسسات اعتباری*. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۹۰/۶۲۶۹۰.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۱). *دستورالعمل نحوهٔ تشخیص، حذف مطالبات غیرقابل‌وصول از دفاتر مؤسسهٔ اعتباری و افشای آن در صورت‌های مالی*. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۹۱/۲۱۲۷۰.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۱). *آیین‌نامهٔ تسهیلات و تعهدات کلان*. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۹۱/۱۲۲۳۴۲.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶). دستورالعمل رعایت قوانین و مقررات در مؤسسات اعتباری. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۹۶/۲۳۵۰۷۶.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶). دستورالعمل ناظر بر ضمانت‌نامهٔ بانکی. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۹۶/۲۵۵۷۵۵.

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶). ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری. بخشنامهٔ شمارهٔ: ۹۶/۱۰۵۷۴۹.

بنکر (۲۰۲۱). دو هزار شعبهٔ بانکی زیان‌ده هستند. کد خبر ۲۶۹۴۴۵ . https://banker.ir/cnt-269445 .

بدری. احمد. و زمان زاده، حمید (۱۳۹۶). تحلیل آثار ناترازی ترازنامهٔ نظام بانکی بر متغیرهای پولی و راهکارها تعدیل این نا ترازی. *فصلنامهٔ پژوهش‌های پولی-بانکی*. ۱۰(۳۴): ۶۵۶-۶۲۱.

بولو، قاسم.، باباجانی، جعفر.، امیری، مقصود. و دوانی پور، ایرج (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی شاخص‌های اثرگذار بر کیفیت صورت‌های مالی با استفاده از تکنیک فرایند تحلیل شبکه‌ای. *فصلنامهٔ بورس اوراق بهادار*. ۱۲(۴۸): ۱۴۴-۱۶۷.

پیوندی، محمد. و خرم، فاطمه (۱۳۹۲) . اهمیت نظام راهبری بنگاه و روابط متقابل کمیتهٔ حسابرسی، حسابرسی داخلی و حسابرس مستقل در بهبود کیفیت گزارشگری مالی. *مجلهٔ حسابرس*. ۶۹: ۱۱۸-۱۲۴ .

حاجی دولابی، هدی (۱۳۹۶). افزایش سهم بازار بدهی در تأمین مالی اقتصاد ایران: فرصت‌ها و تهدیدها. *فصلنامهٔ روند*. ۲۴(۸۰): ۸۱-۱۱۲.

حیدری، فرشاد (۲۰۱۸).آغاز روند ادغام بانک‌های نظامی / اتمام فرآیند ساماندهی غیرمجازها. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

خواجوی، شکرالله. و ابراهیمی، مهرداد (۱۳۹۷) . بررسی تأثیر سازوکارهای حاکمیت شرکتی در تقلب در صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامهٔ مدیریت دارایی و تأمین مالی*. ۶(۲): ۸۴-۷۱ .

دهقانی فیروزآبادی، جلال. و بغیری، علی (۱۳۹۳). شنا سایی عوامل کلیدی جنگ داخلی در خاورمیانه عربی با ا ستفاده از روش دلفی فازی. *فصلنامهٔ آفاق امنیت*. ۷ (۲۴): ۱۷۸- ۱۵۱.

سازمان بورس و اوراق بهادار ایران (۱۳۸۶). دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌ها. تهران: سازمان بورس و اوراق بهادار.

سازمان بورس و اوراق بهادار ایران (۱۳۹۱). منشور کمیته حسابرسی شرکت نمونه (سهامی عام). تهران: سازمان بورس و اوراق بهادار.

سازمان بورس و اوراق بهادار ایران (۱۳۹۷). دستورالعمل حاکمیت شرکتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران. تهران: سازمان بورس و اوراق بهادار.

سلگی، محمد (۱۳۹۷). حاکمیت شرکتی و مدیریت ریسک : شواهدی از بانک‌های ایرانی. *فصلنامهٔ پژوهش‌های پولی-بانکی*. ۱۱(۳۷): ۵۰۰-۴۶۷ .

سپهر دوست، حمید. و آئینی، طیبه (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر نسبت کفایت سرمایه در بانک‌های ایران طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹. *مجلهٔ پژوهش‌های حسابداری مالی*. ۵(۴): ۵۰-۳۵.

شهبازی غیاثی، مو سی. و ترابی فر، هادی (۱۳۹۵). *آ سیب شنا سی نظام بانکی۱۳: ا صول و ا ستانداردهای حاکمیت شرکتی در بانک‌ها*. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی.

عبدالهی پور، محمد صادق. و بت شکن، محمد ها شم (۱۳۹۹). راهکارهای باز سازی مالی بانک‌ها در ایران. *فصلنامهٔ علمی مدیریت دارایی و تأمین مالی*. ۸(۴): ۲۰-۱.

کرمی، غلامرضا. و صدیقی خویدک، فریده (۱۳۹۴). سطح افشا و عوامل تعیین‌کنندهٔ آن در بانک‌ها با تأکید بر سازوکارهای راهبری شرکتی و محوریت اسلامی. *تحقیقات مالی*. ۱۷(۲): ۳۵۷-۳۷۶.

طاهری، ماندانا.، رحمانی، علی. وسلیمانی امیری، غلامرضا (۱۳۹۸). ارتباط ارزشی و گزارشگری ریسک در بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش‌های حسابداری مالی. ۱۱(۱):۲۲-۱.

مشایخی، بیتا. و شاکری، مهین (۱۳۹۵). *راهبری شرکتی مفاهیم و مورد کاوی*. تهران: انتشارات بورس.

محمدی، اسفندیار.، سبزعلی پور، فرشاد. و دهقانی، فاطمه (۱۳۹۷). رابطهٔ شفافیت شرکتی و محدودیت در تأمین مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامهٔ مدیریت دارایی و تأمین مالی*. ۶(۱): ۲۰۶-۲۰۱.

ملک محمدی، محمدرضا.، سعیدی، علی و متین فرد، مهران (۱۳۹۹). بررسی عوامل سیستماتیک و غیر سیستماتیک مؤثر بر ریسک اعتباری در نظام بانکداری ایران. *فصلنامهٔ بورس و اوراق بهادار*.۱۳(۴۹): ۱۵۹-۱۳۴ .

نیکبخت، محمدرضا. و احمدخان بیگی، مصطفی (۱۳۹۷). تأثیر راهبری شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی: رویکرد یکپارچه. *فصلنامهٔ بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*. ۲۵(۳):۴۵۵-۴۳۳.

هندریکسون، الدون اس. و ون بردا، مایکل اف (۱۹۹۲). *تئوری حسابداری*. (ویرایش پنجم)، (ترجمه: پارسائیان ، علی)، تهران: انتشارات ترمه.

هیئت تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری. (۱۹۹۴). استاندار بین‌المللی حسابداری شمارهٔ ۳۰: موارد افشا در صورت‌های مالی بانک‌ها و مؤسسات مشابه. (علی مدد. مصطفی و ارباب سلیمانی. عباس) تهران: انتشارات سازمان حسابرسی.

References

Abernathy, J. L., Beyer, B., Masli, A., & Stefaniak, C. M. (2015). How the source of audit committee accounting expertise infiuences financial reporting timelines.*Current Issues in Auditing*. 9(1):1-9. https://doi.org/10.2308/ciia-51030.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Almaghzom, A., Hussainey, K., & Aly, D. (2016). Value relevance of voluntary risk disclosure levels: evidence from saudi banks. *Accounting &Taxation*. 8(1): 1-25.

AbdollahiPour, M. S., & Botshekan, M. H. (2021). Solutions for financial restructuring in iranian banks. *Asset Management and Financing*.8 (4):1-20. https://dx.doi.org/10.22108/amf.2020.119436.1473. (In Persian).

Accounting Standards Committee. (2007). Disclosure of information of related parties, standard accounting No: 12. Tehran: Audit organization. (In Persian).

Ahmadi, M. R., Ahangari, A., & Hajeb, H. R. (2019). Investigating the simultaneous effect of corporate governance and audit quality on earnings quality with the mediating role of capital structure and financial performance. *Asset Management and Financing*. 7(1): 83-102. https://dx. doi. org /10.22108/ amf.2018.111931.1274. (In Persian).

Akeju, B. J., & Babatunde, A. A. (2017). Covernance and financial reporting quality in nigeria. *International Journal of Information Research and Review*.4 (2):749-753.

Azar, A., & Faraji, H. (2010). *Fuzzy Management Science*. Tehran: Mehraban Publication. (In Persian).

Banker. (2021). Two thousand bank branches are at a loss. https://banker.ir/cnt-269445.

Badri, A., & Zamanzadeh, H. (2018). Analysis of the effect of unbalanced balance sheet of banking system on monetary variables and its remedy. *Journal of Monetary and Banking Researches.* 10(34): 621-656. (In Persian).

Baltar, F., & Ignasi, B. (2012). Social research 2.0: virtual snowball sampling method using facebook. *Internet Research*. 22(1):57-74. https://doi.org/10.1108/10662241211199960 .

Barth, M. E., & Schipper, K. (2008). Financial reporting transparency. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*. 23(2): 173-190. https://doi.org/10.1177%2F0148558X0802300203.

Basle Committee on Banking Supervision. (1998). Enhancing bank transparency. https: //w w w. bis .org/publ/ bcbs41.pdf.

Basle Committee on Banking Supervision. (1998). Framework for internal control systems in banking organisations. https://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf.

Basel Committee on Banking Supervision (2006) .International convergence of capital measurement and capital standards. https://www.bis.org/publ/bcbs128.

Basel Committee on Banking Supervision (2008). External audit quality and banking supervision. https://www.bis.org/publ/bcbs146.pdf

Basel Committee on Banking Supervision. (2010).Principles for enhancing corporate governance. https://www.bis.org/publ/bcbs176.pdf.

Basel Committee on Banking Supervision. (2011). A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. https://www.bis.org/publ/bcbs189.

Basel Committee on Banking Supervision. (2012). Core principles for effective banking supervision. https://www.bis.org/publ/bcbs230.pdf.

Basel Committee on Banking Supervision. (2015).Guidelines corporate governance principles for banks. https://www.bis.org/bcbs/publ/d328.pdf.

Baumann, U., & Nier, E. (2004). Disclosure, volatility and transparency: An empirical investigatoin into the value of bank disclosure. *FRBNY Economic Policy Review*. https://www.researchgate. net/ publication /5050518 .

Biddle, G., & Hilary, G., Verdi, R. (2009). How does financial reporting quality relate to Investment efficiency?. *Journal of Accounting and Economics*. 48(2-3): 112–131. https://doi.org/10.1016 /j.jacceco.2009.09.001 .

Bolo, G., Babajani, J., Amiri, M., & Davanipour, I. (2020). Identifying and ranking effective financial statements quality indexes using analytic network process. *Jurnal of Securities Exchange*.12 (48):144. 167. 10.22034/JSE.2020.11071.1325. (In Persian).

Bushman, R., Piotroski, J., & Smith, A. (2004). What determines corporate transparency? *Journal of Accounting Research*. 42(2): 207-252. https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.428601.

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2003). Capital adequacy regulations. Circular No: MB/1966. http://www.cbi.ir/page/3860.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2006). Guidelines for classifying assets of credit institutions. Circular No: MB/ 2823 http://www.cbi.ir/page/3966.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2007). A set of guidelines for effective credit risk management. Circular No: MB/ 1548. http://www.cbi.ir/page/3985.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2007). Liquidity risk management guidelines. Circular No: MB/ 2403. http://www.cbi.ir/page/4280.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2007). A set of guidelines for effective operational risk management. Circular No: MB/ 3244. http://www.cbi.ir/page/4285.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2010). Regulations on facilities and obligations of related party. Circular No: 89/173772. http://www.cbi.ir/page/7532.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2011). Executive instructions for the establishment, operation and supervision of Qarz al-Hasna funds of credit institutions. Circular No: 90/62690. http://www.cbi.ir/page/8257.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2012). Instructions on how to diagnose, elimination of uncollectible receivables from the accounts of the credit institution and disclosure in the financial statements.Circular No: 91/21270. http://www.cbi.ir/page/9213.aspx. (In Persian).

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2012). Regulations of facilities and macro obligations. Circular No: 91/122342. http://www.cbi.ir/page/9650.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2017). Instructions for observing the rules and regulations in credit institutions. Circular No: 96/235076. http://www.cbi.ir/page/16982.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2017). Instructions for bank warranty. Circular No: 96/255755. http://www.cbi.ir/page/17057.aspx. (In Persian).

Central Bank of Islamic Republic of Iran. (2017). Criteria for minimum standards of transparency and public disclosure of information by credit institutions. Circular No: 96/105749. http://www. cbi.ir /page /16512.aspx . (In Persian).

Defond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*.85 (2-3): 275-326. https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.09.002 .

Dehghanifiroozabadi, J., & Bogheyri, A. (2015). Identifying the key factors of the civil war in the arab middle east using the fuzzy Delphi method. *Journal of Security Horizon*, 7 (24):151-178. (In Persian).

Dejan, M., Vlade, M., & Milan, G. (2016) .Legal and professional regulations as determinants of the quality of financial reporting: empreical.reserch. *Ekonomika Preduzeca*, 64(7-8): 438-456. https://scindeks-clanci.ceon.rs/ data/pdf/0353-443X/2016/0353-443X1608438M.pdf .

Dmirkan, S., & Fuerman, R. (2014). Auditor litigation: evidence that revenue restatements are determinative. *Research in Accounting Regulation*.1 (26): 164-174. https://doi.org/ 10.1016/ j.racreg .2014.09.006

Etemadi, H., Rahmani, A., Azar, A., & Hesarzadeh, R. (2013).Critical review of quality of financial reporting researches and information-uncertainty based theory of quality. *Journal of Management Accounting*. 5(4): 1-18. (In Persian).

Gordon, E. A., Henry, E., & Palia, D. (2004). Related party transactions: Associations with corporate governance and firm value. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=558983.

Hajidolabi, H. (2018). The study to investigate the increasing role and share of debt market to finance the Iranian economy: opportunities, challenges. *Ravand Journal*. 24 (80): 81-112. (In Persian).

Hendrikson, S. E., & Van Berda, F. M. (1992). *Accounting Theory* (5th Ed.). (Parsayan, A: Trans) Tehran: Termeh Publications. (In Persian).

Herbert, W., & Agwor, T. (2021).Corporate governance disclosure and corporate performance of Nigerian banks. *Journal of Research in Emerging Markets*.3 (3):14-32. https://doi.org/10.30585/jrems.v3i3.674.

Heydari, F. (2018). Start the process of merging military banks / completing the process of organizing illegal. Central Bank of Islamic Republic of Iran.

Imanijajarmi, H. (2000). Methodology: Introduction to the delphi method and its application decisions. *Journal of Urban Management*.1 (1): 35-39. (In Persian).

International Accounting Standard Board. (1994). International Accounting Standard 30: disclosures in the Financial Statement of Bank and Similar Financial Institutions. (M. Alimadad. A. Arbab-Soleimani). Tehran, Audit Org. (In Persian).

Karami, G., & Sedigi, F. (2016). Disclosure level and its determinants in Banks with emphasis on corporate governance mechanisms and Islamic centrality. *Financial Research Journal*. 17 (2): 357-376. https://dx.doi.org/10.22059/jfr.2015.57316 . (In Persian).

Khajavi, S., & Ebrahimi, M. (2018). Investigating the impact of corporate governance echanisms on financial statements fraud of the listed companies in Tehran Stock Exchange. *Asset Management and Financing*. 6(2):71-84. https://dx.doi.org/10.22108/amf.2017.21385. (In Persian).

Lobo, G. J. (2017). Accounting research in banking – A review. *China Journal of Accounting Research*. 10 (1): 1-7. https://doi.org/10.1016/j.cjar.2016.09.003 .

Malekmohammadi, M., Saeedi, A., & Matinfard, M. (2020). Analyzing the systematic and unsystematic factors affecting credit risk in the banking system of Iran. *Jurnal of Securities Exchange*.12 (48):144.

Mashayekhi, B., & Shakeri, M. (2016). *Corporate governance concepts and* cases. Tehran: Bourse Publications. (In Persian).

Mbobo, E. M., & Ekypo, N. B. (2016). Operationalizing the qualitative characteristics of financial reporting. *International Journal of Finance and Acconting*. 5(4): 184-192.

Morgan, D. P. (2002). Rating banks: risk and uncertainty in an opaque industry. *The American Economic Review*. 92 (4): 874-888. https://www.jstor.org/stable/3083285.

Mohammadi, E., Sabzalipour, F., & Dehghani, F. (2018). Examining the relationship between corporate transparency and financial constraints of listed companies in tehran stock exchange. *Asset Management and Financing.* 6(1):201-216. https://dx.doi.org/10.22108/amf.2017.102155.1044 . (In Persian).

Nikbakht, M. R., & Ahmadkhanbeigi, M. (2018). The Impact of corporate governance on financial reporting quality: integrated approach. *Journal of Accounting and Auditing Review*. 25(3):433-455. https://dx.doi.org/10.22059/acctgrev.2018.205747.1007306 . (In Persian).

Payvandi, M., & Khoram, F. (2014). The importance of corporate governance and nterrelationships audit committee, internal audit and Independent auditor improving the quality of financial reporting. *Journal of auditor*.69:118-124. (In Persian).

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Shahbazighiasi, M., & Torabifar, H. (2016).Pathology of the banking system; Principles and standards of corporate governance in banks.Tehran, Islamic Parliament Research Center of Islamic Republic of Iran. http://rc.majlis.ir/fa/report/show/977082 . (In Persian).

Saito, M., & Sinha, K. C. (1991). Delphi study on bridge condition rating and effects of improvements. *Journal of Transportation Engineering*.117 (3): 320-334. https://doi.org/10.1061/(ASCE)0733-947X (1991)117:3(320).

Securities & Exchange Organization of Iran. (2007). Executive instructions for disclosing company information.Tehran: Securities & Exchange Organization. https://cmr.seo.ir/FrmRule.aspx?RuleID =32&search. (In Persian).

Securities & Exchange Organization of Iran. (2013). Charter of the audit committee- sample company (public corproration).Tehran: Securities & Exchange Organization. https://cmr.seo.ir/ FrmRule .aspx ?RuleID=118&search . (In Persian).

Securities & Exchange Organization of Iran. (2018). Corporate governance guidelines for companies listed on the tehran stock exchange & iran fara bourse. Tehran: Securities & Exchange Organization. https://cmr.seo.ir/FrmRule.aspx?RuleID=30677&search . (In Persian).

Sepehrdoust, H., & Aeini, T. (2014). Determinant factors of capital adequacy ratio in banks of Iran (2006-2010*). Journal of Financial Accounting Researches*. 5(4):35-50. (In Persian).

Siriyama, K. H., & Norah, A. (2017). Financial reporting quality: A literature review. *International Journal of Business Management and Commerce.* 2(2):1-14.

Solgi, M. (2018). Corporate governance and risk management: Evidence from Iranian banks. *Journal of Monetary & Banking Research*.11 (37):467-500. (In Persian).

Taheri, M., Rahmani, A., & Soleimani, G. (2019). Value relevance of risk disclosure in Iranian listed banks. *Journal of Financil Accounting Reserarch*.11 (1):1-22. https://dx.doi.org/ 10.22108/far. 2019.110363 .1242**. (**In Persian**).**

Wiem, H. (2020). The Impact of corporate governance on the quality of accounting information. *Economic and Management Research Journal*. 14(5): 49-62.

Zhizhong, H., Juan, Z., Yanzhi, S., & Wenli, X. (2011). Does corporate governance affect restatement of financial reporting? Evidence from China. *Nankai Business Review International*. 2(3): 289-302.

Archive of SID.ir